

Komjáthy István memoárja: 1956. október – 1957. január (1.)

Forradalom napról napra

Kalandos körülmények között, több évtizedes hányódás után kerültek elő Komjáthy István író, szerkesztő kéziratban maradt feljegyzései az 1956-os forradalomról. A szabadságharc eseményeiről, majd a forradalom leverését követő napokról sebtében, sokszor irodalmi igénnyel, a későbbi tisztázás reményében papírra vetett sorok arról tanúskodnak, hogy a szerző a budapesti harcok számos helyszínén jelen volt, részt vett a Magyar Írószövetség forradalmi tevékenységében, és jelentékeny külpolitikai kontextusba helyezve értékelte folyamatosan a napi történéseket.

A megsérült kézirat a forradalom elfojtása után eltűnt. Komjáthy István írószövetségi szereplésének köszönhetően évekig nem kaphatott állást, szilenciumra került. Az író belebetegedett meghurcolásába, másfél évig feküdt megbénulva, s csak 1963-ban bekövetkezett halála előtt közölte lányával, hogy naplóját korábban már elrejtette a Magyar Országos Levéltár egyik dossziéjában, amelyet soha senki nem fog megtalálni. A család évekig hiába kutatta az 1956-os memoárt, míg tavaly az író lakásának egyik elfeledett zugából váratlanul elő nem kerültek a most közzétett lapok. Egyelőre nem tudni, a levéltárban elrejtett anyag azonos-e ezekkel a feljegyzésekkel, vagy ott a már tisztázott, irodalmi formába öntött változat lappang.

Az irodalomtörténetben méltatlanul kevés szó esik Komjáthy Istvánról, pedig nevéhez fűződik többek között a legalább tucatnyi kiadást megért Mondák könyve, a mondák alapján készült Botond című történelmi elbeszélés-gyűjtemény, valamint számtalan kitűnő klasszikus és kortárs szerző ifjúsági műveinek gondozása, kiadása az Ifjúsági Könyvkiadónál. A csallóközi származású, Karácsony Sándor tanítványi köréhez csatlakozó, annak pedagógiai módszereit alkalmazó és a nemzeti tehetséggondozás területén tovább gondolt alkotó 1956 októberében kísérletet tett Benedek Elek és Pósa Lajos XIX. század végén indult ifjúsági lapjának, Az Én Újságomnak a felélesztésére is – a vállalkozás egyetlen számot ért meg a forradalom leverése miatt.

Komjáthy István 1956-os memoárjával ritka kortörténeti dokumentum kerül most hétről hétre az olvasók elé.

OKTÓBER 23., KEDD

Reggel írom meg a Hortobágyot. Hangyák csatája. Nyugtalan napok óta. Dél előtt tárgyalás. Pesti telefonon: az írószövetség elől csoport indul, tüntetés. A rádió mondta be. Elnökségi ülés. Fél 3. A menet: Tamási, Képes, Keszthelyi: kokárda, Erdős: Képes tér-dig éré kokárdával jár, gúnyos megjegyzés. Bem-szobor. Este. Fáklyák. A rádió előtt. Törökbalint. Szabad Nép. Tóbiás Áron. Könyvek. Éjjel 3 óra. Itthon. Géppuskatűz.

OKT. 24., SZERDA

Reggel, nagy fegyverzörej. A körtéren áll a tankcsata. Tankok után a Szabadság hídon át. Kálmán tér, csata. Ég a Nemzeti Múzeum, orosz tank lövedéke gyújtotta fel. Halottak a kapuk alatt. Puskás meghalt. Elterjed. Maléter. Kilián.

OKT. 25., CSÜTÖRTÖK

Nyugati képe. Rákóczi úti izgalom. Ávósok keresése. Autóbusz-barikád. Astoria előtt az orosz tankok lefoglalása. Halottak a Rákóczi. Telefonálni akarok Csepelre. Ávós lövöldöz a Vas utcából. Ávós teherautón jön, beszaladunk az Ady mozi mögé. Vita a Madách téren az oroszokról. Két munkás. A tankok elindulnak a Parlament felé. Vérengzés a Parlament előtt. Kimentem. Autó-ton vissza. A sofőr leráz bennünket. A Madách tér sarkán találkozunk. Kiadóban vita Gál Alberttel. Kenyérért sorállás. Kint. Gerőt leváltották – Kádár. – Tűzzetek ki a nemzeti zászlót! – Megszűnt a statárium. – Rádió, felhívás: Tegyétek le a fegyvert! – Drukk, hogy kitartsanak! Festők. Hír: itt van Hruscsov. Rádióhírt kaptak a tankok. A HM körül tankgyülekező.

Délután 1 óra. Nagy tömeg a New York előtt. Egy fiatalember a Magyar Nemzet ablakából a 16 pont megvalósítását követelte.

1.) Ruskik haza 2.) Amnesztia 3.) Rádiót.

A tömeg eljénzett. Éljen. Himnusz és a Szózatot elénekeltük. Ledobták a törös csillagot az Atheneumról, és elégették az út közepén. Egy orosz tank jött. Nemzeti zászlóval mentek a fiúk. Belövés a trafik fölé. Kapuból nézte a tömeg. Százévesben ebéd. (Egyedül itt adtak, sült hús, mákos tészta.) Gál: fasiszták. – Ávósok löttek először stb. Kenyér nem volt.

OKT. 26., PÉNTEK

Rózsák tere felé mentünk. Toronyban ávósok. Magyar Színház mögött. Izabella utcában álltunk. Füst jött a Híradó felől. Egy tűzoltó, aki épp a vízcsapot nyitotta, lelőttek a ruszkik. Az Angol s a Róna utcát ostromolták a ruszki tankok. Baross téren a Kerepesi–Fiúmei út le volt zárva tankokkal. Angol utcai gyárban csel: nézzétek, nincs itt fegyver, lőszer, csak gatyát mutogattak, a fiúk odamentek, s lelőttek őket. Kádár: nagy beszéde. „Hazudik a rádió.”

Befelé a Thököly csoportok támadják a lőszer-gyárat (Angol u.). Pécsek meg kecsemétiék jöttek be! Ávósokat keresnek. Keleti felé nem lehet menni. Akná. Megkerülni a várost. A hidak le vannak zárva. Egyenként szállingózó felkelők a Nyugati felé. – Fekete zászlók lobognak künn. Találgatjuk, miért. Halott

van a házbán? Nem a Szabad Európa Rádió hívta fel rá a lakosságot? Kossuth rádióban 1 előtt 10 perccel magyar himnusz.

OKT. 27., SZOMBAT

Írószövetségben, Molnár Zoltán telefonál. Vita Tardossal. Máriássy Judit. Egy fiatalember, Krassó Miklós, aki Lukács Györggyel beszélt éjjel, s bement a Kiliánba, ahol falhoz állították. Déryvel beszél Tardos Nagy Imre-beszéd szövegéről. Várjuk a rádióban a

OKT. 29., HÉTFŐ

8 óra, Boráros tér képe. Dánosék. Kilián-laktanya. Halott ruszkik. Ágyúk. Katonák kezén a Szabad Nép. Kiadó előtt őrseg. Leverik a Szabad Nép-feliratot. Igazolatos. Somogyiné. Vissza fordultunk. A felkelők már a Nemzeti útra állnak. De 10 óra. Egy teherautón fegyveresek jönnek. Csata a Szabad Népért. A sorszanatóriumban várjuk ki a végét. Szónok a Nemzetinél: Mindszentyt kéri. Mészáros Ági: ameddig a szovjet csapatok Pesten vannak, ne szóljon. Kuczka. Nemzetőrseg.

Plakátok: Fekete tussal. Nagy Imrov, stb. A nemzetőrseg szervezése. Egyetemisták karszaggal. Ellenérzés.

A magyar értelmiség felhívása. Követelések. Győri rádió felhívása: 1. szovjet csapatok kivonása, 2. többpártrendszer, 3. Kossuth adót vegyék át a magyar írók.

ÁVH megszüntetése. Lapok Kossuth-címmel. Tildy gyászbeszéde vasárnap este. Egyetemi diákbizottság felhívása. Rádió este ismételte: VIII. kerületben megtörténik a szovjet csapatok felváltása. Hazudik a Népszava, nem kell senkinek. Várja nagy tömeg a lapokat a New York előtt: Sztrájkfelhívás.

Izrael támadása. Átadni a rádiót! Guttman áruház tetejéről ávósok lövöldöztek. Leverik a Lenin körút feliratot.

OKT. 30., KEDD

Hannaéknál: Sarokház, a Mester u. lepedőt kiteszik. Felkelők bent. Befészkelték magukat. Az egyik tartotta magát, fejbe verték. 9 gyerek meghalt. Vettünk kókuszdiót. (Minden zárva.) Bakáts utcán mentünk. Krumplit osztották. Bakáts téri templom belőve. Kálmán téren. Rádió elé mentünk. Tele-

Madárijesztő a Baross utca sarka körül. Egyik kezében Szabad Nép, másikban zacskó szalicil. Szemüveg rajta, oldalán rohamsisak. – Tépi egymás kezéből az emberek az újságot. Még osztogatják.

Függetlenség: nem ismerjük el a jelenlegi kormányt! Nem termelünk addig, amíg nem megy ki az orosz! Festés: Ruskik, haza!

Dudás felhívása, a Nemzeti Bizottság. Csüt. Kongresszusi Sportcsarnokban.

Nagy nyilatkozata, koalíciós kormány alakul. Nagy tárgyalni akar a szovjet kormányval.

Megszűnt a beszolgáltatás. Magyar Honvéd.

Kedden akasztás a Köztársaság téren. Péntek. Gortvai. Robbantották az aluljárót.

Ez az a nap, amikor a vállalatkapuban találko-zunk.

OKT. 31., SZERDA

„Magyar Függetlenség” Benjámín.

Reggel 6 óra. Az Én Újságom terve. Megírom a vezércikket. Reggel 8 óra, vállalatban Erdődi. Leme-gyünk a nyomdába. Forradalmi Bizottság ülése. Sallay és Rónaszegi vállalják a cikket. Közben megvá-lasztják a forr. bizottságot. Szántó T. tervet csinál, át-visszük az anyagot. Megigérik, hogy du. fél 3-ra kor-rektúra. Ebéd az írószövetségben. Vázsonyi E., hírek a szovjet csapat(ok) mozdulatairól. Gergellyel a nyomdában. Egyezség, hogy másnap terjesztjük. TASZSZ a szovjet csapatok kivonásáról.

Mindszenty Pestre jön. Maléter a honv. miniszter. Parlament előtt tüntetés: Nagy bejelenti: felmondja a Varsói Szerződést. – Parasztpárt.

Kovács: Majd az írószövetség érd. Akasztás az Aradi sarkon. Könyvek.

NOV. 1., CSÜTÖRTÖK

Reggel a nyomdában. Az első példányok az utcán. Gergely M. – Rádiófelvétel. Dudáséknál. – Magyar Nemzetben – Igazságnál. – A kiadó felhívása. – Írószövetségben Máté György: László Gyula véle-ménye: korai volt.

Kovács Béla: Semleges Magyarországot! Kis Újság indulása, fontos politikai összefoglaló benne.

Népszava. Francia bombázások Egyiptom ellen. Mindszenty első beszéde. Ravasz L. be-szél... a Mondák könyvéből.

NOV. 2., PÉNTEK

Az új szám tervezése – írószövetségi forradalmi bizottság megválasztása. – Irodalmi Újság, Új Magyarország.

Semlegesség. – Maléter felhívása: felvenni a munkát.

Eső, képzőműv. Gortvai veszekedés. Piros fürdősapka. Szabad Kossuth rádió.

NOV. 3., SZOMBAT

Megindul az autóbusz-forgalom. 15-ös végig megy. Takarítják a romokat. Kiliánnál. Hangszórós rádió.

Új magyar kormány. Tanácskozás a vegyes biz. Biz. Tanács. Tamásit hívják a Parlamentbe. Vegye át a rádiót. Megszűnik a kötelező orosznyelv-oktatás. Előljárási tanács helyett. Mindszenty újra. Maléter tárgyal az oroszokkal.

NOV. 4., VASÁRNAP

Hajnaltól rettenetes ágyúdörgésre ébredtem. Szinte rázta-reszkettette az ablakokat. Reggel 5 óra lehetett, amikor bekapcsoltam a rádiót. Nagy Imre drámai felhívása. Utána Himnusz, Szózat. Aztán az írók felhívása. Megismertem Háy Gyula hangját. Bizakodtam, hogy a hadsereg ellenáll, s talán napokig tartja magát Pest. Künn még szürke az ég. Alig látni. Lassan virrad. Az írószálra az ablak elé könyvekből barikádot eme-lek golyófogónak. Az ágyúzás egyre erősödik. Egy zárt egység, motoros alakulat szalad végig a ház előtt. Ki-nyitjuk az ablakot. A szürkületben nem látjuk, kik. Va-jon magyarok? Nincs zászló az autókön. Oroszok! Oro-szok! Tehát mindennek vége. A rádióban géppisztoly-kattogás, aztán minden elhallgat. – Este rádió mellett. Szép napos reggel.

Orosz tank belövi az írószövetség ablakát.

FOLYTATJUK

A Komjáthy által újjáélesztett gyermeklap első és egyetlen száma. A szerkesztőt később meghurcolták e kísérletért

tűzszüneti felhívást. Át a ligeten. Sztálin-szobor, csizmák. Amerikai lever; mutatta a V betűt. Embe-rek a szobron. Falevelekben gázolunk a Gorkij fa-soron. Tankok a szövetség körül. Még lövöldözés van a Rákóczi. Új kormány: Nagy I. min. elnök. Régi em-berek. Eső, kenyérért, közben mondja a rádió a kor-mány tagjait. Bizalmatlanság. – Janza felhívása a fel-kezők letörésére, Károlyi-kert. Csepellel telefonon beszéltem. Felreértés.

Csupa kommunista a kormányban. Megérkezett az ukrán hadosztály.

OKT. 28., VASÁRNAP

Esik az eső, lucskos minden. Ménesi Mártika sírja a Kálmán tér mögött. Az éjszaka nagy zajgás. A ruszkik kimentek Pestről. (A Baross térig mentem. Felkelők jöttek fegyverrel. Szabad Népben Horváth Márton.) Biztonsági tanács este. Nagy beszéde a kormánynyi-lakozatról. Himnusz. „A kormány elítéli azokat a né-zeteket, amelyek szerint a jelenlegi hatalmas nép-mozgalom ellenforradalom volna.”

luggatva. Kossuth L. u. égettek Horizontot, felálltam az Astoria-ablakba. Sztálin-, Rákosi-kép. Verték le az üveget. Hárs László, Kajetán. Sír az Apponyi téren. Százéves. Váci utca. Égett a Haris.

Égetik Marx, Lenin könyveit. Keresik az ávósokat. Fűr nevű párttitkárral beszéltem: Nagy Imre be-szédéről és a tűzszünetről (Komjáthy – A szerk.). La-cinak már azt adták át, hogy jön Nagy Imre Csepel-re.

Beszélgetés a vállalatban Gergellyel, Rónaszegivel a forradalmi bizottságról. Az első lapok. Igazság. Tele-röpcédulával a kirakatok Nagy Imre ellen. Hétfőn agitáció a Hétfői Újság ellen a vezércikkre miatt. Nagy támogatása. Én is ellenérzéssel olvastam. Nagy leké-sett, mindig utánakullog egy nappal az események-nek. Egyetemi Ifjúság lapja is Nagy mellett. Sztrájk indul: bányák, gyárak a szovjet megszállás miatt. Zsukov nyilatkozott: elég szovjet tank van Magyaror-szágon, hogy elnyomja a felkelést: „nem jönnek újabb szovjet egységek”. Űtik-verik a Sztálin-szobrot az Akácfá utcában. Több üzleten: „Így raboltuk ki!” – A Függetlenségben új program. Semlegesség.

Forradalom napról napra

NOV. 5., HÉTFŐ

ENSZ. Jó idő. Lövölde téren áll a harc, továbbmenni nem lehet. Aknázzák a várost. Körtéren áll a harc.

(Lehel téri) templomot átlövik. Készülődés a pincében. Ég Pest. Az utcán már bizakodás. Erősödik a harc. Harc a Lehel-piac mögött. Éjszaka is folyik a harc. K. Lacival telefon. Rádió. Véres hétfő, hajnal, dörögnek az ágyúk, nem csöndesedik szörnyűséges acéltorkuk, idegesen keresem a rádióan a szabad adókat. Szabad Kossuth még néma, a középhullámon (talán Bukarest hullámán) egy régi artikulatlan hang bejelenti Kádár áruló kormányát, rettenetes, újabb vér, új rettenet, a szabad Magyarország hangját zavarják, mintha csak ezer malom köve recsegne-ropogna az éterben, egy hangfoszlányocskát sem lehet elcsípni. Reszket a kezem, s künn szakadatlan ugatnak a géppágyók, a Keleti felől hallok a szörnyű lövöldözést, halál, halál, halál... Végre a londoni cseh adást elcsípem, az ENSZ határozatát felolvassák, nincs remény, amire az ENSZ-megfigyelő ideér, füstölő romok s temető fogadják, otthagynom a rádiót, tehát befejeztetett, nincs tovább. Úgy érzem, hogy megfulladok, ki a négy fal közül az utcára. A ház előtt kisebb csoportokban ácsorognak, ijedt szemek, szótlanok, nem úgy, mint pár nappal ezelőtt. Beesteledett, sötét felhő ül a homlokukon. A Nyugati előtt tankok, ágyújuk felénk tátog, nem fedezzük magunkat, csak állunk dermedten. Fiatal szabadságharcos jön a templom felől. Puskája jobb vállán csövel a föld felé, madzaggal van átsavarva a dereka, a bevenyészett övön kézigránát. Megáll egy pillanatra, tájékozódik, szembenéz az ágyúkkal, intünk neki, elsiet a Duna irányába. (Jászai – A szerk.) Gézával nekivágunk a Ferdinánd hídnak, arrafelé még szabad az út. Elfogyott itthon az élelem, ha eljutunk a Gorkij fasorba, az írószövegben még kapunk krumplit. Kisebb csoportok, leverte emberek ácsorognak mindenütt, a körtér előtt kiégett teherkocsi, még füstölő. Az

Andrássyn nincs egyetlen lélek, a Bajza utcát azonban tankok erdeje zárja le, oldalazva igyekszünk a Bajza utca felé. A török követség épülete is belövést kapott, a felső ablakon csüng a roletta, a Bajza utca sarkán oroszok, nem szólnak, a hátunkba merednek az ágyúcsövek, előttük lépkedünk, talán nem lőnek, e pillanatban a hátunkon érezzük a tízezer ágyú csövét, mely Pestet szakadatlan vereti. A Lövölde tér felől géppuskasorozat. Szaladnak az emberek a kapu alá. Beugrunk az írószöveg kapuján. Visszafelé alig megyünk át a Ferdinánd hídon, aknák robbannak. Tehát aknázzák Pestet, fenevadak. Látom a becsapódó löveg tűztét, szemben a Podmaniczky utcában s a Nyugati épületén. Dél van. A gyerekek, asszonyok lemennek az óvóhelyre. Én fenn maradok. Látni kell Pest végpusztulását. Együtt pusztulunk. Egy tankos-tag jön a Nyugati felől, a Lehel-piac mögött megállnak. Pillanatok alatt szörnyű tűzharc kerekedik. Közvetlen a ház előtt ropognak a géppuskák. A szabadságharcosok a házak kapuiból fedezik magukat. Még véletlenül se őket lövik. Vadul és könyörtelenül a házakat ágyúzzák. Rettenetes ágyútűz alatt áll a Lehel-piac. E pillanatban ágyúgolyó éri a közeli tornyot. Aztán a Lehel téri templom tövébe csap a golyó. Magasra csap a por. Egy ember szekeret húz a templom mellett. Kihajolok az ablakon s rákiáltok. Felel, de a második percben már lesodorja a légnyomás. Ágyúgolyó szakította át a templomot. A tulsó oldaláról löttek. Az oltár felett mehetett be, s pontosan a kapu felett törte át a falat. Láttam, amint a homlokzat leszakadt, s a törmelék a házunk elé spriccelt. Az embernek nem lett baja, a kocsit pár percig gazdátlan, azután elviszi a gazdája. Délután három óra. Rettenetes percek. Ha nincs közben a templom, a mi házunkat találja el a golyó. Lassan esteledik. Öt óra, rettenetes ágyútűz. Pergőtűz. Ezek a vég órái. Nyolc óra, ég Budapest, talán Róma égése lehetett ily szörnyű és félelmetes. Egy pillanatra sem csillapodik az ágyúk ro-

hama. A levegőget piros röppentyűk szántogatják, világító rakéták nappali fényességgel lobognak, apokalipszis, az Üllői út lehet, mint egy üllőre vert pörölycsapás, úgy hallatszik a szüntelen dörgés, nem hunyjuk le a szemünket, nem megyek le a pincébe, odafekszem az ablak alá, látom a rettenetes lángnyelveket, s várom, hogy a végítélet beteljesedjen.

NOV. 6., KEDD

Napsugárral ébredő keddi; akarsz figyelmeztetni, tündöklő nap? Hidegen sütsz, szinte didereg jeges sugaradban a fenti világ. Hiába vártam a halált, látanom kell a mai nap szörnyű tusáját. Az esti rádióadások elbúcsúztattak bennünket. Nincs segítség. Egy pillanatra a remény szikrája: tűzszünet Szezenben, talán, talán, aztán az is szertefoszlott. Csak Izmaila térségében rendelték el tűzszünetet. Anglia fogja viselni a világ előtt a szörnyű felelősséget. A napsütött Pest felett lökhajtások száguldanak. Rettenetes dübörgéssel. A Gellért-hegyen villan az ágyúk torkolattüze, hárompercenként. Hát még nem hullott ki a fiúk kezéből a fegyver, a rettenetes hétfő sem tudta megtörni erejüket? Hát még van remény?

Veresen kél a nap. Átlátszó tiszta a levegő. 6 óra. Erős géppuskázás a Kilián felől. Sorállás kenyérért. Beszélgetés: leteszik, nem teszik le a fegyvert. Bizakodás. Erősebb a harc, mint az első nap. Mindenütt fegyveresek járkálnak. Autókon is. Belelőttek a sorba állítólag. Este fél hatkor a Gyarmat utca lövetése, kb. kétórás pergőtűz.

NOV. 7., SZERDA

Az Andrássyig jutottam, beljebb állt a harc. Az Oktagonon orosz páncélosok. A felkelők személykocsikon átrobognak az Andrássyn. Kiragasztják a felkelők plakátját, s nézzük. Pontok. Állunk a közért előtt. Ruszki páncélosok. Szétszaladás. Kenyérért lőszert ad a ruszki. Rettenetes pergőtűz. Repülőgép, porfelhő. 10 per-

cenként. Rádió: ami [amerikai] elnökválasztás. Bizakodás. Ég Budapest. Szép idő. Dobálják az orosz katonai parancsnok felhívását. Kitéve az Igazság 6-i száma. Kórház égése – 800 halott.

A kiadó tornyát lelőtték [New York palota]. Ignác Rózsával telefon. Nyugodtan beszélnek az emberek, nincs mit tartani az ÁVO-tól.

NOV. 8., CSÜTÖRTÖK

Ferdinánd híd, Lövölde tér, házak udvarán át, tenispálya. Felkelők. Az írószöveg körül orosz páncélos, visszafutok. Újra át. Felkelő. Du. 4-ig tűzszünet. Elfogyott az orosz tankok olaja. Körül van fogva Budapest. Elemér u., felkelők. Támadnak egy épületet, ahol ávósok vannak. Az Igazság 7-i számát osztogatják. Halott fekszik a Liget sarkán. Tankok a Sztálin téren. Zugló. Gyarmat u. A templomba szaladtak be az emberek, s ott lőtték halomra őket. Sirok a templom körül. A kormány rendelete. Az élet normalizálása. Fegyvert leadni. Induljon a munka. Ég a Royal. Marx téren orosz tankisták körül. Nem vagyunk fasiszták, Kádár piszok, Nagy Imre emberei vagyunk. Sztálin fasiszta. Menjetek haza! Rablás a Nyugatinál. Fegyvert rejtjenek el a Ferdinánd híd mellett.

NOV. 9., PÉNTEK

Fagyott. Veres az ég alja. Rettenetes füst Csepel felett. Végig Zuglóig. Vissza Elemér u. Kajetán. Dívatsarnok ég. Rablása. Menekülés gondolata. Rendőrség alakulása. Új gyalogosztag ruszki jön. Rombolás képe. Könyvet rakosgatnak. Cica a romokon. Elkeseredés. Egész éjjel szörnyű ágyúzás. Pergőtűz. Első beszélgetések: bizakodás.

ENSZ éjszaka döntött. Ázsia tartózkodott. Kenedit felhívom. Miért jutottam eszedbe?

Törökbálint: bizottság[-i tagok] helyükön maradnak.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

NOV. 10., SZOMBAT

Hideg, dércsípte reggel. Reggel 9 óra. Enczi a sorban. Nem írok. Legfeljebb Pirczka (?) bácsi nevén. Az Én Újságom indítása. Kenedivel az eszpresszóban. Tömeg, Titoizmus. 10–11-ig. Népszabadság. Este Réz Pál, Geráék. Sándor Andris: Nem dolgozunk. Este telefonon Gergellyel: Győztünk. A bizottságok helyükön maradnak. Pirruszi győzelem. Elvesztették politikailag. Itt vannak az orosz vezetők.

NOV. 11., VASÁRNAS

Nagy korongban kel a nap. Télikabátot veszek fel. Át a Szabadság hídon. Kádár beszélt. Takarítják a járdákat. Gergely optimistább. Tárgyalás Naggyal, lövöldözés még. Hír: jönnek az ENSZ-csapatok. Pénztelenség.

NOV. 12., HÉTFŐ

Pír az ég alatt. Nem lehet bemenni a vállalatba. Gergellyel, Félégháziival az eszpresszóban. Magvetőnél. Lengyel Dénesék érdeklődnek. Kölcsön 100 Ft. Sorban állás. Du. Írószövetség. Tatay: kislánya levelet írt a lapunknak. Szalatnaival a körúton. A szövetség felhívása. Újpest dolgozni, plakát. Csepel aláaknázza a gyárat. Csend...

NOV. 13., KEDD

Ónos az ég. Kádár nem engedi be az ENSZ-megfigyelőket. Reggel 6 óra. Emberek várják a teherautókat. Megérkezett az első vöröskeresztes oszlop. Jugók elmenté Moszkvával. Olimpiai csapat Nagy Imrét ismeri el. Nyugaton: a kommunista párt. Bomlás. Norvég, svéd, dán. Th. Togliatti kitart. McCarthy szép összefoglalója. Márai, Szabó Zoltán jó összefoglalói. Írószövetség ingadozása. Zerk, Háry újraéledése. A munka felvételéről, Fekete: A hét végére ügyis felvesszük a munkát. Az írók kiáltványát kevésnek tartják. Az ifjúság hangja: világos, érthető: ki a szovjettel, nem dolgozunk. Romok közt keresgél a nép ingóságai után.

Átköltözött a kiadó – Fazekas (A.) bejött. Gergely, Budavári, Kádár, Kemény M., Kenedi K. Újságírók gyűlése. Radikális kiáltvány. A színművészek szövetsége kevesli az írók kiáltványát.

Bizonytalanság: Szolnokon rákosista kormány. Andics – (Bényei?).

Amerika mozgósított. Tüntetés a Baross téren, a Parlament előtt. Megerősítik a szovjet tankok a Parlament környékét. Az MTI megkérdezi az Országház éttermet: Igaz-e, hogy nagy tömeg áll a Kossuth téren.

A rákosisták megélnék, Vázsonyi, Kádár, Enczi az írószövetségben. Hegedűs pénzt ígér. Kiáltványok: írószövetség, Újpest, Építettervező, Rádiótech. Újpest, sztrájk. Csepel sztrájkol.

Nagy nem alkuszik. Bibó István magyarázata.

Bizonytalanság: mi lesz?

A szovjetnek engedni kell. Az emberek helyeselnék a kiáltványszövegnek! Pánik: vásárlási láz.

NOV. 14., SZERDA

Kiadják a takarékbetétet. Reggel Zugló. Gyalog be. Autón a Rákóczi. Pusztulás képe. Írószövetségben. Konzervet osztanak. Ebédre átmegyünk a Fészekbe. Zsong.

NOV. 15., CSÜTÖRTÖK

Vásárlás. Sorállás a Váci utca sarkán. Ingek, házika-bát, pizsamák. Százezerben ebédelünk.

NOV. 16., PÉNTEK

Sorállás: ennivalót veszek a Ferenciek terei közertben. Kolbász 60 Ft. Csokoládé 11, és vagy pár holmit. Ebéd a Bajcsy-Zsilinszky. Halászlé. Kísérteties az Üllői út. Ruszki tankok a hídon. Síró lány, aki mellől elvitték a férfit (körút sarka).

NOV. 17., SZOMBAT

Elmentem 11 órára a kiadóba, írószövetség.

NOV. 18., VASÁRNAS

Gyalog át a Ligeten, már nincs fent a csizma. A környékbeli gyerekek ott végezték a dolgukat, az oroszok lerobbantották. Gyalogolni kell végig. A Thököly úton

jövünk be. Tejet adnak ki az italboltból. Kádár: vegyék fel a munkát. Nincs kilátás rá.

NOV. 19., HÉTFŐ

Delelőtt vásárlás, szépirodalminál, ifjúságban. Kerek egy esztendő. Magvetőnél. Délután itthon. Dobronyi Laciéknál. Sötét utca. Gyertya. Szobrokat hoztam. Kiselefánt, teve, bőség istene. Sztrájk. Czottner, s a minisztérium, hogy történt az ostrom. Czottner megsebesült. Erdei Ferenc fogoly.

NOV. 20., KEDD

Veres Péter. Illyés az orosz parancsnokságon. Dobosy Laci: arra akarták rávenni őket, hogy olvassanak be egy felhívást a munka felvételéről. Elnökségi ülés: kiáltvány. Fekete: ne forrófejűsködjünk, rendezni akarják a dolgokat.

NOV. 21., SZERDA

Művészen. Ebéd közben tudtam meg, hogy a Pravda tudósítói jönnek a szövetségbe. Kuczka: 3 szakasz, Fekete: Rákosiék, velük azonosította a nép a kommunizmust. Gergely Márta: felkelés volt, nemzeti követelések. Moldovány: ellenségek vagytok, lőttem rátok. Munkásgyerek vagyok, a népi demokrácia tanított. Örkény, Grandpierre, Máté volt még ott. Örvös Lali a fiatalokkal. Szabó Pál: tetszett neki Moldovány, ezekkel nem lehet szép szóval...

NOV. 23., PÉNTEK

Egy hónapja, még áll a sztrájk. Egész delelőtt az írószövetségben. Reggel ferihegyi műszerészek jöttek bejelentéssel. Hét társukat a Nagyvárad térről elhurcolták. Autóra vártak reggel 8 órakor; kettő elmene-kült. Nagy Imre nem érkezett haza. Izgatott telefonál-gatás. Déry, Zerk. Zerk: „megérdemlem sorsomat, lát-tam, hogy gazemberek, el kellett volna menni Bécsbe, amikor még lehetett. Az éjszaka keresni fognak!” Jékely: Bibóról mond anekdotát: két napig még a Par-lamentben volt. Egy ruszki fedezte fel. „Magyar mi-niszter vagyok.” Szalutált neki. Rongyos volt Bibó ka-bátja. „Majd ezután te is vehetsz jó kabátot.” Sikertől a néma sztrájk. Senki nem volt az utcán. Lányok hó-golyóztak. Gergellyel az írószövetségben vártuk ki a végét. Vitát kezdtem Gergellyel: Kiadóügyek. Csak „elvben” határozták el a gyereklap ügyét. Gergely Márta: Vészi a szövetségben. Fordítják oroszra a be-jelentésekről szóló jegyzőkönyveket. Vészi Illés Bélá-val beszélte meg telefonon, hogy eljár az orosz pa-rancsnoknál. Vélemény: két vonal, fent mossák kezü-ket, közben deportálnak.

NOV. 24., SZOMBAT

Kondor Imre. Végre megindult a 15-ös. Fél 10-kor in-dult az első járat. Felháborodás Nagy Imre elhurcolá-sa miatt. Kondor botrányt jósol. Már 73 000 mene-kült van Ausztriában. Budán nem kapni újságot. Ta-lán engedélyezik az Igazságot. Ebéd: Fészek. A román követség mit sem tud Nagy Imréről. Kondor: „mal-mot örökre nyugaton”.

Nagy Imréről: szabad rádió. Este két orosz páncélos fogta közre az autóbust, s az orosz parancsnok-ságra vitték. A jugók tiltakoztak. Lehetetlen: Rajkné értesítette az anyját, hogy hazamegy, Losonczy is te-lefonált haza.

Még mindég romok, a villamos csak a külső ke-rültekben mozog. Árúsok a tereken – Nemzeti kö-rül stb.

A Pravda tudósítói – 1. Maléter-ügy: autót küldtek utánuk, a tolmács felhívással jött vissza. 2. A Köztár-saság téri partház. Zöld ávosok jöttek felmentésre. Löttek rájuk. Így kezdődött. 3. Erdő László sógorát felakasztották.

Szj Rezső, Pét, újságok falon.

Szász Endre, menekülés, flepnik, pénzért 4000 stb.

Értelmiségi bizottság, Veres Péter lebukása.

Ferihegyi repülőtér: gépek ellopása. Telefonon Félégháziival beszélgettem. Gortvai újra tartalmas, szakmai fertőbe fulladtak – Dánosék ellenlistája, Ká-dár stb. Angol rádió: a Nyugat nem segíthet, talán a munkáspárt, ha befolyását érvényesíteni tudja. Este angol rádió: Bejelenti Nagy deportálását. Kádárék: Nagy menedéket kért. A világtörténelem legaljasabb rászédése. Jugók magyarázatot kérnek. Szegedi Mik-lós részletesen elmondja a debreceni históriát.

Forradalom napról napra

NOV. 25., VASÁRNAP

Havas Budapest, szakadtas hófoltok. Napsütéssel ébred a város. Este jelentette a rádió, hogy megjött India követe. (Prágai követ.) Botondban az utolsó simítást is megtettem. Párizsi kommünt forradalomra javítottam. Botond s a Mondák kiadását karácsonyra készítik a kiadók! Lehetetlenség! Nem normalizálódik az élet karácsonyig. Még mindig lehetetlen dolgozni. Hiányzik az alapbiztonság. Jékely azt mondotta: az a szerencsés, aki elmenekült, legalább megmarad. Vita Titóval. Nehru és Tito állásfoglalása a legjelentősebb. Jár a 15-ös, hosszú sorok. Várnak a buszra. Nem a megállóban áll meg. Ott szállok fel. Délután itthon, a rádió mellett. Nagy Imre-ügy gyűrűzése külföldön jelentős agitativ tényező. Itthon: este a Kossuth adóban Kádár és a munkások beszélnek. Felhíborító Kádár hangja. Állítólag itt van Malenkov, s azért váltott hangot Kádár. Új vonal Moszkvában, azaz a régi felelésztése. Bulgáriában szedik össze az embereket. Romániában jelentős egységeket leszerelnek. Állítólag Piros volt belügyminiszter orosz egyenruhában új ÁVH-t szervez, függetlenül Kádártól. Lehetetlen a kibontakozás. Nincs remény. Valószínűleg megpróbálják letörni a munkástanácsokat.

NOV. 26., HÉTFŐ

Dél előtt a szövetségben. Elnökségi ülés. Állítólag Sándor András ügyében, akit letartóztattak. Benjámin: Magam fogom könyveimet árulni ezután (legyen, aki megveszi!). Veres Péter: Felesleges tovább a sztrájk, tankok ellen nem tehetünk semmit, ha Záhonyban volnánk is, annyi, mintha itt lennénk. (Defetista, elszakadt a néptől.) Riadalom a szövetségben a Kádár-beszéd miatt. Máté György szervezi a Petőfi munkabrigád. Szervezik az MSZMP-t, eredmény nulla, még Szüdi sem akar belépni. Hírek Nagy Imréről: Tökölön vannak, meleg ruhát kértek. Szombaton nem jelent meg a Népszabadság. A Pravdának válaszolt volna Fehér Lajos (?). Nem engedte Kádár, Fehér lemondott, Friss szerkeszti a lapot. A Honvédet

betiltották. Este beszélt Kádár. Megtörtént a fordulat. Fenyegető, pimasz, arcátlan hang.

NOV. 27., KEDD

Elovdát a hó. Busszal be a Ferenciek terére. Vettem bort, cukorkát. Ballont. Földalattin az írószövetségbe. Rideggel beszélgettünk. Ellenforradalomnak mondja a felkelést, szajkózza Kádárt.

Erdős László: kettős hatalom van jelenleg. Élénkül a szövetségi társaság. Itt az idejük! Szabó Sándor menekülése: két gyereket biciklin előreküldtek, s ők autón mentek utánuk. Állandóan azt kérdezték, nem láttak két gyereket, disszidálni akarnak, s mi keressük őket. Kis Károly: Jugoszlávián át akar menni. Utlevelét elkérte a Kulturális Intézetből. Hajnal, Murányi: sürgetik a gyereklapot. Délután 3: már nincs földalatti. Beteszem a csomagot Farkas nénihez. Rádió: Csang Kaj-sek-ügy: miniszterséget kap. Mindenki a Kádár-beszéd hatása alatt. Elég nagy a lehangoltság.

NOV. 28., SZERDA

Meghültem. Reggel eső, lucskos idő. 9 órakor sort állok a sportbolt előtt. Szalámit vettem a közértben. Szövetségben: Victor? Jani: a munkástanácsok az Akácia utcában üléseznek. Szilárd, stabil testület. Már nem félnek. A munka is mehet, mert van már fegyverük. Lapot kérnek Kádártól: Munkás. Ha nem adja meg, a szedők holnap leállnak. Ha fegyverrel kényszerítik őket, olvasósztrájk lesz. Ha az sem elég, éhségstrájk. Éljenek a munkástanácsok. Ez ma a legnagyobb hatalom Magyarországon. Zelk: figyelmeztet, hogy Rideggel ne beszéljek, mert beárul Kádár-nak. Azt mondja, hogy a Csang Kaj-sek-ügy ma a legjelentősebb. Az amerikaiak hátba döfik a szovjetet. Rideg ma már hangot váltott. Elismeri a forradalmat. A munkástanács visszautasítja Kádár hangját. Követelik a munkások felfegyverzését. Megígérte Kádár, hogy a tisztek mellé egy fegyveres munkást osztanak be. Követelik még, hogy Nagy Imre hollétéről hírt kapjanak. Küldöttség Nagy Imréhez. Tito: felelészte-

ni a Balkán Szövetséget. Albánia útszéli hangon támadja Titót. Lengyel sajtóhangok. A Borba és Politika éles hangú válasza a Pravdának. A Békevilág tanács közleménye. Kuba delegátusa újból követeli a magyar ügy megvizsgálását: zárják ki az ENSZ-ből a Kádár-csoportot. A Népszabadságot elégették a külvárosokban. Nem veszik. Útszéli hang az újságban: a forradalmárok gyalázása. Kettőre már hazajöttem, fekszem, gyógyítom magamat. Számadó Ernő békési meséit olvasom, népi hang. Bacczán Bandival: a románoktól kért Hruscsov katonát ellenünk, azt a választ kapta Dejtől, hogy a román hadsereg is megbízhatatlan. Véleménye: nincs kibontakozás, azt hallotta, Veres Péter is a követségen volt Nagy Imrével. (Karácsony – A szerk.) Sándor bácsi könyvei.

NOV. 29., CSÜTÖRTÖK

Dögrováson. Vajon mit hoz a december? Tavaszig nem változik semmi. Már átfestették az Úttörőt. Új hang megszünik. Nagy Laci: a Kisdobos két emberrel indulhat. (Borús idő.)

Az írószövetségben vezetőségi ülés. Jankovich Feri meséli, hogy az általános helyzetet tárgyalják. Két kiáltványfélélt fogalmaznak. Az egyiket Tamási Áron írja: az általános helyzetről. A szövetség értékelése a forradalommal kapcsolatban. Hágy Gyula fogalmazza a gyakorlati kérdésekkel kapcsolatos állásfoglalást. Erdei Sándor, Vészi Endre, Kuczka, Fekete, ülünk együtt: egy földszöv(etkezet) létrehozásáról van szó. Irni nem lehet hosszú ideig. Krizantémot s zöldségfélélt termesztünk. Felvetődik: Szigeti Attila, Győr ad majd földet. Kuczka: inkább Pest környékén kell föld. Egész estig benn vagyunk a szövetségben. Autó viszi haza az embereket. Veres Péter: megebédél, fizet, s nagy fennhangon egy személyi igazolványt emel fel a földről. Ezt elvesztette valaki. Kinyitja: az övé. (Egy nagy bajusz látszik.) Nagy nevetés. Egyébként éled a pesti humor; nincs már baj! Két moszkvai irányzat: Angyelajev és Agyabugajev. Most Agyabugajev került felül. Ingyen és bérmentve leválasztja lakását Zsukov. Gyors ütem-

ben takarítják a romokat. Falaznak. Patyomkin-falat húznak. (Talán mégis beengedik az ENSZ-megfigyelőket.) Nagyk Constantában vannak. Csepelről is jött hír, hogy égetik a Népszabadságot. Egy református pap meséli: a forradalom hírére pánik tört ki az erdélyi románok közt. Mind magyarul beszélt. Hirtelen narancsot stb.-t árultak az utcán. Leszállították az árakat. A rémhír terjedéséhez: Szeberényi Lehel azzal jött, hogy a gyárban munkásoktól hallotta: Csang Kaj-sek a kínai miniszterelnök. A hírt már úgy adták tudtul benn az elnökségi ülésen: Szeberényi üzeni, hogy Csang Kaj-sek a miniszterelnök. Szabó Pál kijövet tőlem kérdezte, hogy mit tudok erről. Tehát elhitték. Ehhez még: Illés Sándor „biztos forrásból” tudja, hogy Dél-Kínában a csangisták az urak. A kommunisták csak Pekinget igazgatják. Délen nem fizetnek nekik adót, elégetik az újságot. Az a vélemény Csou En-lajról, kiegészítést keres az amikkel. Egyesíteni akarja Koreát és Vietnámot, keleten őszintén békét akar. Így a Szovjetunió valóban elszigetelődne, s a békétábor 200 millióra zsugorodna. Most mindenki ebben bizakodik, a magyar ügyre nagy hatású lenne ez a rendezés. Ma már a női rendőrök szolgálatba álltak. A boltok előtt kisebb a sor. Defláció lesz, nem infláció. Hegedűs Géza: a könyvterjesztő csak üzletileg érdekes könyveket vesz át. Visszaadták Füst Milán értekezéskötetét és Kassák könyvét is. Tiltakoztak. Tompát olvasom. Mottót keresek a könyveimhez. Az Ifjúsági megválasztotta a végleges forradalmi bizottságot: rákossisták kerültek be; Sallai, Rónaszegi kiesett. Kormos az elnök. Bent ez mindenkinek konvenial. Mándi Ivánnal a szövetkezeztől beszélgettünk. Tréfa: az orosz azért nyerte meg a futószármot, mert egy magyar szaladt utána.

Lenéz a Jóisten, hívja Szent Pétert. Úgy látom, odalenn baj van. A törökök ellopták a holdat, az oroszok a csillagokat, a magyarok meg már a napot lopják. Rendet kell csinálni odalenn. Kétféleképpen lehet rendet csinálni. Csodálatosan és természetesen. Természetesen, ha Gábiel lejön, s lángpallossal kiűzi az

oroszt, csodálatos, ha ők önszántukból kimennek. Körtértől villamoson a Szabadság hídig megyünk.

NOV. 30., PÉNTEK

Zsírhegyek. Kirakatokban kopasztott libák, egész sonkák. Igyekeznek így konszolidálni. Dán vaj: kockában. Még mindig sor áll az Úttörő Áruház előtt. A munkástanács s Kádár közt megszakadt a tárgyalás. Elterjedt: 8 napi általános sztrájk van hétfőtől. Tatabánya: elárasztották a tárnákat, a pécsek éhségstrájkjal s bányarobbantással fenyegetnek. Étlap van már választékkal a Fészekben. Zelk, Kuczka, Benjámin, Fekete, Gergely M. egy asztalnál. Kuczka meséli az Életképek 49-es számából: hófedte kelet-szibériai tajga, egy faház lapul a rettenetes fürgetegben. A ház lakója Vachott Sándor. „Ez a sors vár ránk.” Pósa Baba később jön a szövetségbe. Baba meséli: valaki írta, milyen rettenetes körülmények között jutottak át. A Hanság mocsarain térdig gázoltak a vízben. Tömeg jött szembe, hogy lőnek az oroszok. Ők nekivágtak. Mesélik, valaki vízbe ölte gyermekét. Megindultak a mozik: a fiam megnézte a Faustot. Délelőtt játszanak. Árúrok a Nemzeti Színház körül. Ruha, nadrág, bőráru. Cukorka. Tűzkő.

Tompa Mihály-idézetek

*Mi az a vakító fehérség,
Völgyet, halmot mely elfedez?
Nem hó az: ölyvtül összetépett
Fehér galambok pelyhe ez!
Az én galambom is fehér volt,
Mint az új hó, oly tiszta hű, –
És ajkimból éltettem őt,
S lám ... összetépte az ölyű!*
*

*Ne félj: a holt föld kebelében
Épségben ér tavaszt a mag;
Ne félj: vastag jégtömlőcében
Utát folytatja a patak!
Ne félj: a megnémult madárka
El nem felejtí énekét;
Ne félj: az ember mindörökre
Felejtí búját, életét!*

Mottó

*Nehéz vihar- s vesztére szánt nyomásban?
Nyeré e nép jövője zálogát!
Van, amiben megtartatik csodásan,
Ha rá a sors új szenvedést bocsát;
Van e földnek egy bűbájós folyamja,
Mely forrón s titkos melegségből ered,
Meg nem rendül, míg ezt harsogni hallja...
Ez a hű, forró hazaszeretet!*

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

NOV. 30., PÉNTEK

Fábián Zoli kimegy nyugatra. PEN Klubtól segélyt kér. Beszélgetés: konkrét címeiket ad meg, írók nevére küldik majd a csomagokat. A Magvetőhöz, meg a szövetségbe. A. Stil a szövetségbe. Az újságírók nem állnak vele szóba. Botorságokat beszélt. Jó volna most is Rákosi. Izgatottan tárgyaltuk, Zelk, Benjámin stb. azt szajkózza, amit Kádártól hallott. Stil, ne ugráljunk, megbontjuk a nehezen összekovácsolt francia fröcgséget. (Észbontó.) A francia írók táviratot küldtek a Kádár-kormánynak, erről Stil útján szerez-tünk tudomást. Keresztúri D. felveti, hogy köszönő táviratot kellene me-neszteni. Lefűjtük, mivel zavaros a távirat szövegezése. A Pravdatól is jöt-tek, senki nem megy velük beszélni. Tréfa: 40 000 csepeli gróf dolgozik.

DEC. 1., SZOMBAT

A Petőfi hídon szerelők sebtében építik a felsővezetékét. A villamos már a budai hídfőig közlekedik. A kettes vonalán is javítómunkások az állványon. Simon Pityuval, Sipos Gyuszi-val a szövetségben. Sipos elmondja, mi történt Debrecenben. K[oczogh] Ákost és a forradalmi tanácsot a ruszkiak fogták el. Három csoportot számoltak össze: 1. ellenforradalmárok, 2. angolok, 3. amerikaiak. Ákos az angolok közé került. Az orosz parancsnok végül elküldte őket. Leváltották!

Sipos: A nemzeti egységet meg kell őrizni. Forradalmi és nemzeti az együtt érvényes. Példa: amióta meghallotta a Duna-Tisza közti egyház-kerület, hogy főgondnokát, Erdei Ferencet lefogták, tiltakoztak, s köz-benjárnak, hogy „Erdi atyánkfiait szabadon eresszék”. Tréfa: Maléter Törökbálinton tartózkodik. Még az úttörőlapokat sem engedélyezték. Ott lebzselnek a régi Szabad Ifjúság szerkesztőségében. Obersovszky: nagy külpolitikai események vannak előkészületben. Majd hétfőn beszél róla. A munkástanácsok nem kapták meg a lapengedélyt. Olvasósztrájk vasárnaptól. Nem érdekel senkit az olimpia, pedig már két aranyérmünk van. Papp és a kajakosok. A külföldi rádió ellaposodott. Állítólag meg-hagyták az ENSZ-főtitkárnak, hogy induljon el, s szálljon le valamelyik budapesti reptéren. Ha nem engedik leszállni, jelentse. Beengedik, azért csinálják a nagytakarítást. Ma már a kiadó az épületben dolgozott. Nincs papír. Az emberek hátizsákkal járnak. Ma este beszél Dobi. Gyerekek is-kolába. Sír az oroszstanárnő, hol fog elhelyezkedni. Angolt választottak Marikaék. Három lány a Gorkijból ájtott, csak ők tanulnak orosz. Pisti: „majdnem eldeportáltak”. Egy fiú apja ávós volt, Oroszországba mentek. Teljes erővel szervezik az MSZMP-t, hiába. Nincs talaja a pártnak. A szakszervezet is támadja a munkástanácsot: ne politizáljanak. Moszkvát hallgattam: ösztöndíjasok elítélő levele. Primitív baromságok. A grini-csiek s a gorkijak levélváltása. Gorkij ezer és ezer akasztást említ! Szö-vetségben Szántó Tibor: Pécsen csak másnap tört ki a forradalom. Vér nélküli volt. A cseheknel is árleszállítás van. Szövetségben: Pap Lajos szervezi: gyűjtsük össze az emlékeket. Mától kezdve naponta beszélni fo-gok a forradalomban részt vevőkkel. A győri rádión keresztül jelentke-zett az Ért. Forr. Tanácsa: Kodály: 1) függetlenség, barátság a szomszé-dokkal, vonuljon vissza az orosz. 2) Nemzeti Szövetség: összefogni a for-radalmi erőket, gondolat-, véleménynyilvánítási szabadság. A munká-sanács a munkásság egyetlen szerve. Támogatja. Az ifjúsági Egyetemi Forradalmi Bizottság is jelentkezett. A lapok publikálták a kiáltványukat.

Dobi beszéde a rádióban. Kiderül belőle, hogy még korántsem indult meg a munka.

Aljas beszéd. A Szabad Föld szerk. engedélyt kaptak, de nem indulnak, mivel Marosán kijelentette, hogy cenzúrázni óhajtja a cikkeket. A Magyar Nemzet kollektívája kijelentette: független programmal indul. Koalíciós szerkesztőséggel. A körtérre motorkerékpáron megérkezett a Népszabad-ság – leöntötték s felgyújtották. Aczél és Méray Tibor Jugóba ment. Állító-lag Miskolcon bejelentette a munkástanács, hogy nem ismeri el Kádárt, nem is teljesíti a parancsait. Az orosz parancsnokság erre: nincs ellene ki-fogása, egyet kér csak, ne bántsák az oroszokat. Hfr: Jugóba mentek az orosz katonák: menedéket kértek. Velünk fizettetik meg a kilőtt ágyúgo-lyót is az oroszok. Munkástanács, Kádár: ne politizáljanak, ezt bízzák a kormányra. Még az orosz szakaszok védelme alatt sincs annyi hatalma, hogy elgondolásait végrehajthatná. Egy munkás: – Tudja-e – kérdezte Ká-dártól –, hogy szörnyen utálják?

DEC. 2., VASÁRNAP

Megkezdődött az olvasósztrájk. A Mórész Zsigmond körtéren reggel 9-kor sorra vették az újságot. 10 Ft-ért. Meggyújtották s melengették a kezüket. Rendőr jött, nevetett. A körúton sírt az újságárus, mert a tömeg elégette a lapot. A járőrök sorra forintot adtak neki, a végén már szabadkozott, hogy nem volt annyi példánya. Moszkvában valamelyik gyárban sztrájkol-tak a munkások az új norma miatt. Maléterről: kicserélték orosz ezrede-sért, elszökött a partizánokhoz, „Törökbálinton van”. Este 5 óra körül, szürkületkor nagy ágyúzás volt hallható Csepel felől. Széltől tank a körté-ren (cukrászda melletti utca), gyerekek járkálnak rajta. Működik a büfé a körtéren. Méri a sört. Rántott hal stb. 5 Ft-ért. Megjelent a Szabad Föld. (Újsághír.) Kőbánya: Szent László téren romok, kiégett tankok. 12 éves kislány didereg fa mellett. Egy férfi észrevesz egy üveget, melynek golyo-csal van átkötve a nyaka. – Bácsi, kérem, ne bántsa, nem magának van odakészítve. Hadik laktanyánál várnak három gyerekre, akik bementek előzőleg, s az ávósok bent tartották őket. Jött egy autó, egy gyerek eléállt: Srácok, átvizsgálni. Egyszerre 20 gyerek ott termett, s átvizsgálták.

DEC. 3., HÉTFŐ

Maléternek 40 000 katonája van a Bakonyban. Azt mondta Maléter, hogy ha nem lesz 6-úg változás, akkor újrakezdődik a harc. Ezért szerezzen be mindenki élelmet, és mindenki vigye vidékre a gyerekeit. Romániát és Szlo-vákiát megszállták az oroszok. A gyerekek nem beszélnek az iskolában, mert 3 gorkijos jött az osztályba. Dulles beszéde: nem biztattuk felkelésre a kelet-európai népeket. A kor szobra: egy Janus-arc, egyik oldalon Dulles fi-gurájával, amint éppen a fentieket kijelenti. A másik Hruscsov, amint ép-pen függetlenséget ígér a magyaroknak. A villamos már átme-gy a Petőfi hí-don, de még csak ingajarat. Villamoson beszélgetnek: férfi magyaráz – ál-dozaatot hoztak, értünk tettek, mármint az oroszok. Az asszonyok felhábo-rodva fordulnak felé. – Nem szégyenli magát?! – A férfi csak folytatja: – Saj-nálom a 20 éves fiatal orosz katonákat, akik meghaltak. – Gúnyos megjegy-zések: – A magyar fiatalokat nem sajnálja? – A végén kiderül: csak ugratta a jónépet. Gázművesek véleménye: sztrájk, lövöldözés lesz.

Forradalom napról napra

DECEMBER 3.

Benes Simon Ágoston, felderítő tiszt. Zalka Máté laktanya, Buda. 23-án délután hallották küntől a tömeg zajongását, gyülekezését; csoportok jártak az utcákat. (Ők) kérték a párttitkárt, hogy adjon engedélyt a kimenetelre. Megtagadta. Később taggyűlés összehívását sürgették. A 16 pont mellett akartak hitet tenni. Letelt azonban a munkaidő, s így ki-ki hazament. Otthon (lakásán) este 10 órakor riadóztatták. A Kálvin téren keresztül ment be. Itt állt már a harc. Bent parancsot kaptak a laktanya megvédésére. Fegyvert fogtak, s kocsikkal eltorlaszolták a bejáratot. A parancsnok azt a parancsot kapta, hogy lőni kell, ha támadás éri a laktanyát. Ha akármilyen tömeg támad, addig kell lőni, amíg egy is életben van. Kb. 4-5 napig maradtak benn készülségben. Második nap kb. 5000-nyi tömeg körülvette a laktanyát, és foglyokat kerestek rajtuk. Fenyegető volt a helyzet, meleg lett egyszerre bent, mert nem tudták, mi következik. A felkelőkkel éreztek. Hangszórót szereltek a kapu elé, s kérték, hogy egy küldöttség vizsgálja át a laktanyát. A küldöttek még a páncélszekrénybe is be néztek, majd a hangszórón át elmondták, hogy mit látnak, illetve, hogy semmit se látnak. Mások fegyvert kértek tőlük: – Csak annyi fegyverünk van, ahányan vagyunk – válaszoltak –, katoná pedig nem lehet fegyver nélkül. Veletek vagyunk. – Erre elmentek. Kb. egy hét múlva vége lett az összetartásnak. Kimentek. Ekkor már parancsot is kaptak az új kormánytól: felderíteni, hol vannak orosz egységek, s jelenteni a számukat. Autókon indultak Záhonyba, Kecskemétre, Miskolcra; általában Kelet-Magyarországra. 2-ára Magyarország térképét jelzés borította. Falkákban jöttek be az oroszok. Jelentették. 4-én reggel egy ejtőernyős kijevei alakulat foglalta el a laktanyát. Előbb elégették a térképet, megsemmisítették az iratokat. Az oroszok előző nap indultak Kijevből. A parancsnok előző este névnapesen

vett részt, onnan szólították; másnap délelőtt már egy Budapest környéki reptér felett ugrottak ki a gépekből. Az oroszok lefegyverezték a laktanyabeli magyarokat. A raktárkészletet összeszedték. Vadonatúj ruhákba öltöztek, fehérneműt cseréltek stb. Laktanyafogságot rendeltek el. A Nagy Imre-kormány állítólag két páncélos hadosztályt vonultatott fel Budapest védelmére. A két hadosztály közül az egyik megkapta Maléter állítólagos parancsát a kapitulálásról, a másik nem. Ezek az utolsó töltényig harcoltak. Később az oroszok az összes magyar harckocsit lefoglalták. Átfestették a magyar Kossuth-címert, s odaállították a „zsákmányt” a hidakhoz. Az oroszok a laktanyabelieket hadifogolyként kezelték. Fegyvert s lőszert még most sem kaptak. Figyelmeztetést azonban igen: viselkedésükkel támogatják az ellenforradalmat. Megbizatást még nem kaptak, csak bejárnak. Benes Simon Ágoston szerint még a Bakonyban, a Kamaraerdőben vannak partizánok. A Tatabánya környéki erdőket katyusákkal lövették az oroszok. Valósággal szétlőtték az erdőt. Kb. 4000 páncélos van Magyarországon. Maléterről: idősebb tiszt, a kulácz-redek parancsnoka volt, a Mária Terézia laktanya volt az állomáshelyük. Amikor látta Maléter, hogy felkeltek, melléjük állt. Később segítséget kért a honvédelmiből, de a segítségül hívott csapatokra tüzeltek (hír). Benes Simon Ágoston: A helyzetről: békésen kellene valahogy rendezni, a lengyel példa mintájára. Egyébként elkerülhetetlen a káosz és a fasiszalódás. Szeretne valami újba kezdeni. Lapszerkesztést szívesen vállalna. Később, tavaszra talán nyílik rá lehetőség. Ő nem hiszi, hogy tavaszra kimegy az orosz. Írószövetség: fiatal lengyel újságírók szöttek át Krakkóból. Brunon Rajca, Dziennik Polski munkatársával találkoztam. Fiatal ember, 22 éves, 5 éve újságíró. 4 társával autóba ült. Csehszlovákián át szöttek. Itt, a lengyel követségen papírt szereztek, úgy „legalizálták” magukat. Látni akarták az „igaz-

ságot”. Velünk éreznek. Bába Miska tolmácsolt, Lukácsy Sándor számolt be az eseményekről. Kopré: a sztrájk érdekelte. Elmondtuk az olvasósztrájkot. Véleménye szerint is felesleges a további munkabeszüntetés. Deportálásról, zabrálásról kapott anyagot tőlünk. Érdeklődött az írók s újságírók együttműködéséről. Számszerű adatai: 20 000 halott, 40 000 sebesült, 80 000 sérült lakás, 105 000 nyugatra menekült. Elmesélte Hruscsov kanosszáját. Rokosszovszkij katonai parancsot készített elő a fordulat előtt. Parancsot adott a lengyel hadseregnek Varsó megtámadására s a központi vezetőség letartóztatására. Előzőleg azonban Gomulka emberei pozíciót foglaltak, s a puccs nem sikerült. A hadsereg nem engedelmeskedett. Erre az orosz sereg átlépte a határt. A lengyel határvédelem parancsot kapott: nem támadni, kerülni a provokációt. Közben elindult Hruscsov Moszkvából. Lőtték a repülőgépet. Varsónál leszállási engedélyt kért. Nem engedték leszállni. Több helyen így járt, végül orosz katonai reptéren szállt le. A követség autóján vitték Varsóba. A VIII. plénum ülésezett. Hruscsov megérkezett, s rátámadt a plénumra: az orosz–lengyel barátságot akarják aláaknázni. Válasz: ennél fontosabb úgy van napirenden, a főtítár megválasztása, kéri éppen ezért, hogy hagyja magukra őket, vagy felfüggesztik az ülést. A lengyelkérdésről hajlandók a főtítár megválasztása után tárgyalni. Felfegyverezték a gyári munkásokat. Vasárnap is benn maradtak a gyárban. De kiadták: kerülni az összetűzést az oroszokkal.

Most: szabad a sajtó és a rádió, csak éppen odateszik a cikkekhez, hogy a szovjet–lengyel barátság alapján állanak. Az Odera–Neisse határ jelenleg, amíg orosz szerződés van, áll. Tudják: tarthatatlan. Bökkenő: Kelet-Lengyelországot kifosztották, a nyugati részekben ott a bányák, gyárak. Ez nagy dilemma. A nyugatnémetek

most ajánlatokkal jönnek, taktika. Nem vetik most fel a revíziót, mert meg akarják erősíteni Gomulka pozícióját. A magyar ügyről nyíltan nem írhatnak. Majd baráti beszélgetések során elmondja, amit látott. Krakkóban november 5-én 10 000 diák tüntetett mellettünk. Felirat jelent meg minden kapu alatt. Ruzsík, haza! Támogatjuk a szabad Magyarországot. Jelentkeztek lengyel önkéntesek. Hajók is érkeztek lengyel kikötők elé, de a parti ütegek fenyegető fellépésére odébbálltak. Konyakot ittunk.

Dobossy Laci: a Zrínyi-akadémia tisztí iskolásai az utolsó töltényig kitartottak. 700-an maradtak. Fegyvertelenül kiálltak a tankok elé: – Lőjtek agyon bennünket. – Fogságba estek. Várban: a koreaiak bekenték olajjal az utat. Mezőberényben este szalmát raktak az útra. Benzint öntöttek rá, s amikor a tankok rámentek, csóvát dobtak a szalmára; állítólag 30 tank égett meg. Elnökségi ülés volt, délelőtről áthúzódott délután fél kettőig. Hegedűs Géza: megállapodtak, könyvek megjelennek, ki-ki saját felelősségére. Sajtóban, rádióban nem szereplünk. Tamási Áron helyzetismertetése elkészült, gondolatmenete: a legsötétebb időben is világított két csillag, a nemzet csillaga és a forradalmi íróké. Most is világít e két csillag. Befeketés történik. Szent a forradalom. Senki el ne higgye, amit hirdetnek. Az orosz beavatkozás a nemzetet törte le. Szerencsétlen dolog. Később a történelmi igazságra az oroszok is rájönnek. Elítéli tettüket a történelem, mint ahogy 1849-ben is történt. Csak a nemzetet szolgáljuk. A Dunántúlban jelenik meg. Szántó Tibor vitte magával. Háy Gyula is megírta az aktualitásokkal kapcsolatos jelentést. Megküldték a munkástanácsoknak, Erdei Sándor aláírásával. Lényege: az írók nem működnek együtt Kádárral, meg kell teremteni a kapcsolatot. Csak a nemzetet szolgálják.

Forradalom napról napra

DECEMBER 3.

Hír: Kádár helikopteren ment Tatabányára. A tanácsháza előtt óriási tömeg várta. Nagy meglepődés volt, amikor a mikrofon bejelentette megérkezését. A hátsó lépcsőn jött be. (Nagy csak távozott azon!) – Szolokon a színházi előadás alatt érkezett meg a hír a forradalomról. A színészek verseket szavaltak. Lelkes volt a hangulat. – A falun most érik a forradalom. Felgyújtják a házakat, csüroket, pajtákát. A feloszlás mellett agítálnak. – Csohány ellenforradalomnak mondja a felkelést. Tréfa (Devecseri): Kohn vár az autóbussra. Egy páncélos áll meg a sarkon. Kohn beszáll. – Hova megy ez a kocsi? – kérdezi. – Szibériába! – válaszolják. – Na jó, azért a Dob utcánál tegyenek le mindenesetre! Vicc: A Sztálin-szobor helyén szökőkutakat csinálnak, hogy aki eddig s (egget) nyalt, az tudjon gargalizálni. – Ki várja legtűrelmetlenebbül Budapestet a Mikulást? Sztálin, mert már kirakta a csizmáit. – Kik lesznek az új kormány tagjai: Kádár, Apró, Dögei. – Árpád jött be szürke lovon, Horthy jött be fehér lovon. Rákosi Vorosilovon, Kádár Sepilovon. Kabos L. (kiment) üzeni az oroszoknak, menjenek haza, aki hallja, adja át. – Az oroszokat elküldik oda, ahonnan jöttek, tankkal, avagy tank nélkül?

Cukrászati gyár, Bodoki Éva, Szvetanai u. 20. IX. kerület. Munkástanács választásakor felszólalt egy munkás, aki a Bakonyból jött vissza; (festő) Csók István-félék előrekerültek, dekorációs lett, reméli, hogy a munkástanács most a dolgozók érdekeit szolgálja. Az üzemi bizottságot leváltották. Zsidóknak. Előnyök, így lesz ezentúl is, ne engedjük. Párt-szervezés: felhőrdültek, nem kell párt; behúzzák a nyakukat a kommunisták. 400 munkás. Sok disszidálás. Tanulni akarnak. Jöttek haza, mert hallották:

a Bakonyban áll a harc. Egy fiú a gyárban, S. Jancsi 9 éves, akinek levágták a lábát, mert golyó érte. Azt mondta: nem bánja, ha újra kellene kezdeni, kezdené. Névtelen 9 éves kisfiú az utca szélén állt, úgy csinált, mintha nézné. Bedobta az üveget. Ellőtték a lábát. Betették a mentőbe, eszméletre tért, s megkérdezte: – Kigyulladt? – S mosolyogva újra elvesztette az eszméletét.

Literaturnaja Gazeta cikke. Gyalázkodó hangú, sötét tudósítás. Elferdítve közli a beszélgetést, amelyen magam is jelen voltam. A legsötétebb megjegyzése: Az elnökség keresi Kádárral a kibontakozást, tárgyal, s mi ellenforradalmat játszunk ugyanakkor! (Veres Péter ekkor volt a deportáltak ügyében a parancsnoknál.) – A tegnap esti nagy ágyúzás állítólag a Kerepesi temetőbeli orosz temetésen „hangzott” el. – Az Andrássy úton, a Köröndön még ugyanúgy fekszik a kidöntött lámpaoszlop, ahogy leest. Ágyúszéren emelkedik fel a teste, s darabjai szerteszét fekszenek. Nem nyúl senki hozzá. Az emberek kerti-letik. – A Parlament előtti vérengzésnél egy kisfiú is a tömegbe sodródott. Töltény volt az övében, fapuska a hátán. Meglőtték. Amikor beemelték a mentőbe, elenkezett. Ő addig el nem megy, amíg az utolsó töltényt ki nem lövi. – Ménesi Mártika sírja a Kálvin tér közeli téren van. Ő volt az első halott a rádiónál. – Az ENSZ végre megmozdul: az USA delegátusai hihetetlen, hogy ne válaszoljanak. Dokumentumot ad át az ENSZ-nek. De ez nem pótolja a helyszíni vizsgálatot; mit tett az orosz az ENSZ-határozat végrehajtásáért? Mi van Nagy Imrével? Új határozati javaslat az ENSZ előtt. Tüntetés a körúton, eltűzeltek a pártlapot. Pápa: továbbra is a Nyugat kötelessége törődni a menekültekkel. Nehru: Szerencsétlenség, sajnálatos, hogy

megakadályozták Hammar skjöld utazását. Az emberek kezdik azt gondolni, hogy a deportálási hírek helytállóak. A magyarok dönthessenek sorsukról. Az idegeneknek el kell hagyni Magyarországot. Súlyos, igen komoly ügy Nagy Imre elhurcolása, illetve a jugókkal szembeni szőszegés. Dulles átvette a külügy vezetését.

Kádár megszegte szavát.

Rádió. Egy fiatal a felkelés spontaneitásáról: A színművészeti főiskolán volt. Ott hallotta Gerőt. Lezárták a rádiót. Mentek a rádióhoz, mert az egyetemi diákbizottság pontjait akarták beolvasztatni. Ütemesen kiabáltak az egyetemisták: engedjék felolvasni. – Közben jöttek a Parlamenttől. Kiállt az erkélyre valaki, s megígérte, hogy teljesítik a kérést. Újra kijött: már olvassák is. Valaki kitett egy rádiót. A rádió tánczenét közvetített. A tömeg újra kiáltozott. Ekkor könnygázbombát dobáltak le az erkélyről. Hátrált a tömeg. Ezek után 30 perc telt el. „Magyarokat ne bántssatok!” stb. – kiabáltak. Szóban akarták letörni az ÁVO-t. Ezek után fegyver nélkül: csatornákon próbáltak felmászni. Két zsúfolt rendőrautó jött. Két tűzoltókocsi is jött. Fecskendezni akartak. Megrohanták a tűzoltókocsit. A rendőrök parancsot kaptak. De nem mentek a tűzoltók segítségére. Ekkor érkezett meg két teherautó csepeli pótkocsival. A négy kocsi megérkezése után vaktölténnyel lövöldöztek. Megdöbbenés, félelem. Az autó lefékezett. Leugráltak. Az ifjúság munkások visszadobták a könnygázbombát. Éles-sel löttek a levegőbe. „Magyarokra lőnek.” Az első lövés, mely embert ért. Aszfaltra löttek, sérülés. Téglát kaptak fel az ifjúság munkások. Ettől kezdve a harc ki-robbant. Katonák, rendőrök átvették a fegyvert. Fel-9-ig történt ez. Reggel fél 8-ig bevették.

ENSZ: Krishna: meg kellett volna hívni Hammar skjöldöt Budapestnek!!!

14 nemzet új javaslata: megfigyelők utazhassanak, vagy környező államokba. Holland követ terjesztette be: Utolsó alkalom a Kádár-kormány, december 7-ig kell választ adni, mit akarnak. A szovjet beavatkozás folytatódik. A közgyűlés nem nézheti tétlenül. Drasztikus akcióra lenne szükség. De még egyszer próbát tesznek békés eszközökkel.

Lloyd angol külügyminiszter: késedelem nélkül vissza lehet vonni az angol, francia csapatokat. Izraelnek a gázai területről ki kell vonulnia. Angol rádió: Szirmai Imre, a Kádár-csoport szóvivője: előfordult deportálás. A november 4. előtti időben volt. Megérkezett Krishna. Bányászban új bérek. 110 000 menekült. Amerikaiak 21 500 menekültet vállalnak. Vasárnap munkástanácsgyűlés lett volna, az oroszok megakadályozták. Borsod: önálló köztársaság. Dobi: a parasztokat megdicsérte, most bomlik a falu. (Dobi fia disszidált.) – Budapesti rádió, csepeli munkás. Hát dolgoznánk, ha volna energia...

Nagy Imre elrablása: november 2. Két nappal a budapesti támadás előtt. Szántó Z. menedéket kért, 3-án engedélyt kaptak. 4-én menedéket kapnak. 12 nap múlva Kádár szavatolta a szabadságukat. Majd újabb álláspon: Száműzetés. Nagy Imre elutasította. Levelet adott Kádár a jugóknak. Amint az oroszok elrabolták: nincs hír. Sznagovban tartózkodnak. Kádár meg szerette volna nyerni Nagy Imrét. Kérte Nagyot, hogy mondjon le önként a miniszterelnökségről.

Szabad rádió: francia jogászok akarják felkeresni Nagy Imrét Romániában. 8 Nobel-díjas tudós: Bulgariinnál megbélyegezte a szovjet lépést. Dánia tudósai levelet írtak a Szovjet Tudományos Akadémiának. Dán kommunista lap cikke. Ég a dán kommunista központ. Korlátozták Bonnban a szovjet nagykövet közlekedési mozgását. Borba írt a tüntetésről. Nyugati újságírók: esküre emelték ujjukat: „a magyarok Istenére esküszünk...”

„Csak virágaink vannak, de ezek még most is félnek tőlünk!”

Egy asszonyt el akartak hurcolni.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

DECEMBER 4., KEDD

Az egész lengyel nép: szolidárisak vagyunk önökkel. Együtt vagyunk harcukban és szenvedéseikben. Országukról egyre riasztóbb híreket kapunk, és különösen megrendít bennünket a lakosság deportálásának a híre. Tudomásunkra jutott, hogy néhány író is hasonló sorsra jutott. Ami ma Magyarországon történik, az összes lengyel író lelkiismeretét felrázza, akik ismerik a szabadság értékét és árát. A kongresszus]t a szovjet meg akarta akadályozni. Nagy, néma tüntetést hirdettek meg mára. Fekete gyászszalag. Tegnap a Népakarat lefújta. Ma reggel a körúton olvastam a pár litografált soros felhívást. Fél 11-kor találkoztam az első felvonuló csoporttal a New York palota előtt. Húsz asszony, leány lehetett. Elöl egy húszéves barna lány ment, virágot tartott a kezében. Kettesével követték társai. Megkérdeztem egyet, büszkén mondta, hogy tüntetni mennek a Hősök tereire. Busszal a Dózsa György útra siettem. Zászlók alatt hosszú sorok kígyóztak ekkor már a tér felé. A csoportok a liget útjain haladtak, s a millenniumi emlékmű felől közelítették meg az ismeretlen katona sírját. A teret körös-körül szovjet páncélautók vették körül. Gépjárműk a menetre szegeződtek. Az ismeretlen katona sírjánál magyar tisztek állottak, száz és száz gyertya világította meg a virággal borított emlékművet, s szakadatlanul áradt a sok felvonuló. „A magyar anyák hőseiknek.” Himnusz énekeltek. Lukács S., Varga Béla; a jugó követség elől órákig meghatódottan néztük a tüntetést. A ruszok lezárták az Andrássy utat.

Pannónia u. 81., általános fiúiskola. Fél 12 óra felé, amikor kijöttek az iskolából. A tanári ablakok alatt feltornyozták a könyveket. Nagy kazal. Orosz tankönyv, füzet. Égett. Ordították: ruszok, haza! Jött egy rendőr. Az ablakban ott álltak a tanárok. Úttörővezető mérgében: – Ha nem mentek haza, akkor itt maradtok, s tovább égetitek a könyvet. Az alkotmányt is elégették. Fagerendára rakták a táskákat, s úgy szedték ki. (Mindennap ég.) Minden könyvből kitépik az orosz verset, anyagot s égetik. Tréfák: Milyen lesz az új pártjelvény? – Tölcsér és madár. Nyalnak és repülnek. – Jó estét, gyerekek. Ágyban vagytok már? Eldugtátok a benzinestüveget? Párna alá tettétek a géppisztolyt? – MSZMP; magyarországi szovjet megszállók pártja. – Új átok: legyen barátod a Szovjetunió, s védelmezzen meg az ENSZ. – Srác: Dobd már be az üveget! – Miért, észrevettek az oroszok? – Nem, a sarkon jön a mamám. – Az új pártjelvény olyan, mint a régi. Egy kalapács meg egy zabszem. – Miért kapta Zsukov a Lenin-csillagot? – Mert egy snájdig rohammal bevette a VII. kerület negyedik B osztályát. – Reszkess, Zsukov, jönnek a pesti óvodások. – Melyik a legnagyobb sportváros? Budapest, mert minden kapu előtt egy puskás őcsi áll. – Lengyel sofőrök hozták a Vöröskereszt-adományt. Nemzeti színeiken ott virított a Kossuth-címer.

Menonnal tárgyaltak ma a magyar írók (Tamási Áron, Déry Tibor, Örkény). Teljes együttérzéssel

van, kapott anyagot. Remélhetünk. A lengyel írók meleg hangú táviratot küldtek a Magyar Írók Szövetségének. A lengyel írók 1956. november 29-től december 2-ig tartó kongresszusukon nagy megrendüléssel fogadták az önkéntes levelet. Tragédiájuk első napjától fogva mi és az asszonyok bátran odaálltak a páncélautók elé, s beszélgettek az oroszokkal: – Ne féljete! Nem bántunk benneteket. – Mit csináltok? – Halottat siratunk. – Hír: Malenkov – Mikojan; Hruscsov – Bulganyin helyett. Hír: deportálás új formája. Nyilatkozatot íratnak alá az elfogottakkal, hogy a szovjetben kérnek védelmet. Fűt-fűt ígérnek.

Szabad rádió: ENSZ 14 ország jav. Nem tűrik a határozatok semmibevevését. – Beszámoltak az asszonyok tüntetéséről. A jugók vitatkoznak a bolgár sajtóval. Litvániában személycserék. Október 23. címmel illegális lap jelenik meg. Sorban állók közt (Lehel tér): baranyai bánya munkásai nekítámadtak az oroszoknak, aztán átmentek Jugóba – kiszabadult Erdei Ferenc. – Az angol professzorok magyarul tanulnak.

Lázár Pista híre a deportálás új formájáról.

DEC. 5., SZERDA

Tréfa. Hány nagyhatalom van? – Három: Ami, Anglia és a IX. kerület. Hír: 60 ezer ruszki átállt, a váci fogházba betörték, a löszraktárat átadták a felkelőknek, csatlakoztak, s az általuk kiszabadított Maléter irányításával Mikulásra készülnek. – IX. kerületi pincelakás a laktanya mellett, lekvárt, mézet kérnek a gyerekek, s a tank előtt eldobják a lekváros- és mézesüvegeket. Csúszkál a tank. Kijönnek a ruszok, s leölik őket. Ugyanott kenőszappant szórtak a tank elé. Spárgát kértek a gyerekek, kihúzták a szemközti házak közt, kézigránatot húztak rá. S pihentették az üttesten. Szürkületkor jött a tank. Egy jelre kihúzták a kézigránatot, s a tank felrobbant. – Buda: a Széna tér felé vezető úton a srácok fűtlyáncsal szervezték meg a tankok közeledésének jelzését. Itt kisgyerekek tányérokat ezüstre festettek, s nagy területen kiszórták az utcára. Akna! Miután a tankok észrevettek, megfordultak, s más irányba mentek. – Gyerekek öregasszonyok maszkírozták magukat. Bottal a tank előtt mozogtak. A tankok megálltak, légénységük kiszállt. S jelre a kapukból előtörték. Vicc: kisfiú csenget egy házban: – Néné, kérem, ha jól megtörölöm a lábam, akkor bemehetek a szobába, hogy az ablakon kilójak?

Több helyen az oroszok kisgyereket tettek fel a tankra, mert féltek. Szentes: Budapest felé egy gyerekcsoporthoz tartóztatott fel a rendőrség, akik Budapestre tartottak. A legfiatalabb közöttük hétesztendős, a legidősebb szép 15 éves kislány volt. A rendőrök „hová mentek?” kérdésére: – Jövünk Pestre, mert amit a pesti gyerekek tudnak, azt mi is vállaljuk. – Vicc: Miért sikerült ledönteni a Sztálin-szobrot? – Mert a lába elé tettek egy karórát. – Hogy hívják a Kossuth-mauzóleum körüli területet? – Rákosi mezőnek. – Műemlék volt-e a Sztá-

lin-szobor? – Igen. Mátyás-korabeli. Rajkné vásárol. – Mi az, totó? – Ném, Titó! – Rajk-temetés után a rádió: Jót tettünk!

Beszélgetés a körúton egy szövönővel: alacsony, tömzsi. Két hajógyári, az egyik: letartóztaták a munkástanács elnökét; a másik vitatja. Kiderül, hogy az óbudaiban. Fényképész.

A tömegből többen állították, hogy a szabó számlával igazolta magát, de ez sem használt. Több asszony felment a szabóékhöz az emeleti lakásba. Azzal tértek vissza, hogy ott sír az asszony a két gyerekkel, a hátsó lépcsőn vitték el az urát s az apását. A tömeget a hír felbőszítette. Széltében tárgyalták az esetet. Állítólag két katona is segédkezett az elhurcolásban. A kapuban örködtek, s azt állították, hogy nem történik bántódása a szabónak. A tömeg árulást sejtett, s mire a katonákat keresni indultak, azok kereket oldottak. – Az esetet a szemben lévő oldalon is nagy csoportok tárgyalták, s várták a fejleményeket. Orosz páncélautók jártak kettesével idegesen a ház előtt le s fel. Egy ízben megálltak, kérdezősködtek. A tömeg köréjük se-reglett, erre jobbnak látták odébbállni. A házszemben lévő sarkon egy fényképésszel beszélgettem. Fényképész már a kezdet óta. Elmondta, hogy egy orosz tiszt panaszkodott: otthon lágerbe kerülnek, mert a magyar felkelés tanúi voltak. Kb. fél 5 lehetett, szürkült, amikor a tüntető menet befordult az Oktogonra. A Nemzeti felé tartottak az út jobb oldalán. Zászló lengett az élen, s perceként felhangzott az ütemes kiáltás: ruszok, haza – ruszok, haza! A szabóügy miatt ácsorgó tömeg egyszerűen a tüntető csoporthoz szegődött. Mások járdákról követték őket. E pillanatban orosz páncélos járőr futott el a tömeg mellett. Eget verő fűtykoncert kezdődött. A két páncélos továbbhaladt. A siker felgyújtotta a tömeget. Zengett az egész körút. Az ablakok kinyíltak, és megteltek kíváncsi emberekkel. A Király utca sarkán ruszki páncélos fordult be a körútra, a koncert felerősített, s az orosz géppuskás meghúzta a ravaszt. Ekkor már sötét volt, csak a lámpák világítottak. A tüntető tömeg a váratlan támadás ellenére együtt maradt. Négy-öt orosz páncéloslót kísérve értek a Wesselenyi utcáig. Itt a páncélosok a tömegbe hajtottak, a tüntetőket utat engedtek, s egy pillanatra lekanyarodtak a mellékutákra. A másik percben azonban már újra a körúton állottak, s pillanatok alatt barikádot emeltek a villamosvágány mellett halmokba rakott utcakövekből. A ruszok ismét tüzeltek, s egy fiatal munkás ottmaradt a csatatéren. Lábát érte a golyó. A kapu alól tömeg néztek végig a hősi küzdelemre. A köveket a katonák megkísérelték eltávolítani, de a kapuk alól hangzó fenyegetésre eltávoztak. – Hangok a tömegben, két munkás vitatkozik: – Nem dolgozatunk, nincs hozzá se kedv, se jóakarát, oroszok vették körül az üzemet. – Másik hír: a Bercsényi utcánál ávosok szállták meg az egyetemi épületeket. Munkások szabadították ki a letartóztatott egyetemistákat.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

DECEMBER 5.

A Keletinél is tüntetett a tömeg. Összeütközés is volt. Többen mint szemtanúk mondták el a látott letartóztatást. A Hősök terén két fiataalt. Egy vasutas: magyar tiszt le akarta tartóztatni délután az Izabella és az Andrássy sarkán. Az igaz, szidta Kádárt, s mint ellenforradalmárt akarták elvinni. Asszonyok rohantak a tisztre. Körülfogták. Őt is megragadták többen, s elrángálták a tiszt mellől. Így szabadult. Parázs a hangulat. Nyílt fellépés mindenütt. Rendőrség, katonaság ellen példákkal izgatnak az utcán. Pattanásig feszülnek az idegek. Egy férfi a Marx téren: nem bánom, ha a lakásomat földig rombolják, csak már menjenek. Bizakodás: jönnek az ENSZ-megfigyelők, 17-én jön Hamarskjöld. Egymillió pesti fogadja. Más hír: az ifjúság plakátja előtt csoportosulás. A plakát hírül adja, hogy nem 6-án lesz a katonai fellépés, hanem 16-ára halasztódik. Egy rendőr le akarja szakítani a plakátot. Egy munkás olyat húz a keze fejére, hogy az menten otthagya a plakátot.

Enczi disszidált. Aczél, Méray, Ignó, Pálvi vannak már kinn.

Írószövettség: szervezik a dokumentumgyűjtést. Lukács Sanyi. Tamási cikke eltűnt a faliújságról, a Háyé nem. Eörsi – a munkástanácsokban viták. Bomlás.

Szabad Európa: Kelet-Németország. „Kísértet járja be Kelet-Németországot.”

Petőfi térre ért a tüntetés. Több csoport. Fekete s nemzeti zászlók. 5 harckocsi. Gyalogosok. Szovjet harc-

kocsik álltak a szobor elé. Egy másik tömeg a Parlament felé tartott. A Kilián körül is tüntetés volt.

ENSZ: 16-án jön Hamarskjöld. Szabadság tér. Letartóztatás. „Szüntessék meg a deportálásokat! Nagy Imrét akarjuk!” Szabadság téren: „Le az ávosokkal!”, „Vesszen Kádár!” Marosán-interjú. A munkástanács mellékkormány szerepet akar játszani.

ENSZ-szavazás. Brazília, jugók: milyen gyorsan csak lehet, meg kellene hívni az ENSZ-megfigyelőket. Görög: Amerika példája. Irán: szovjet obstrukció. Egyesült Nemzetek léte forog kockán.

Belgrád: visszautasították a tiltakozó jegyzéket a Nagy-ügyben. „Írott menlevél megsértése.” Magyar kormány belügye, mondta a szovjet. Önként ment, mondta Kádár.

Nők tüntetése, az ami rádió már tud róla. Lollobrigida olasz sztár világkörútra indult, jövedelmét a magyar ügyre fordítja.

N. Y. Times: Magyar nőkről vezércikk. Egy asszony meg is sebesült. Egymillió harckocsi sem törheti meg a magyarokat.

Amerika felfüggesztette a kulturális csereprogramot a SZU-val.

Angol. Tud a budapesti tüntetésről. „Le Kádárral!” Angol követség előtt. 1000 asszony. Petőfi tér. Szóvaltás. Három asszonyt előreengedtek a szoborhoz. Kálvin téren. Szabadság híd közelében. Röplapok: tüntetésre felhívás. Politikai menedékjog-kérelem aláíratását

megegyeztet egy menekülttől nyert hír. Orosz diákokat, akik tüntettek, kicsaptak (100). A magyar fiatalember-ek oroszul agítják meg a szovjet katonákat. A gyárakban lopják a napot. Egyre nagyobb a türelmetlenség az ENSZ-ben. Kardelj: görög kormányküldöttséget szívélyesen fogadta. Balkán szövetséges.

Vicc: Kohn csönget, kéri a lifet, s lejön a III. emelet. Kohn Moszkvában találkozik a szomszédjával. Indignálódva rákiált: Te adtad meg a címetet az oroszoknak?

Hír: forint helyett Kossuth lesz. (37 vonalon jár busz.) A 7-es már jár végig. Gazdasági lap: Kós Edit bátyja: a raktárak kiürültek. Ha nem lesz termelés még egy hónapig, márpedig nem lesz, akkor tavaszra infláció lesz. Pusztavámoson kevés szén termelnek. Tatabányát elárasztották vízzel. Csepel Autógyár áll. Nincs szén. Csak a szobákat fűtik. A Nemzeti körül gyerekjáték-, sapka-, ruha-, óra-, cukorkaárusok. Tatabánya: ha idegen próbál leszállni a bányába, felrobbantják. Keleti Ágnes 3 bajnokságot nyert. Megérkezett az első Vöröskereszt-rakomány az írószövetségbe. Tejkonzerv. Hús. Elek Pistával: nem célavezető a további ellenállás. Tóbiás Áron: mégis kihagyták a '48 utáni anyagot. Szirmai István, Kádár sajtótájékoztatója: „Nagy-Szirmai!”

Hír: Dohány utca sarkán egy páncélos géppuskását kilőtték, egy másik ugrott a helyére, azt is találat érte. Írók: Tamási Áron nyilatkozatát már ismeri a szabad rádió. Történelmi tévedés volt stb.

Menon járt a közterekben, Üllői út táján a járókelők letérdeltek, sírtak a kocsi körül, s úgy könyörögtek. Meghatódva távozott (hír). Kenyérre várók közt meghalt egy lakó. A temetőben ládákban vannak még a halottak (Rákos temető), egy ládát felemelt, s hat csecsemő volt benne. Valamelyik klinikáról kerültek oda. Egy férfi volt az egyik koporsóban, csak szám volt rajta. A gyerekek meg voltak csonkítva. Nyíltan szidják az oroszokat. Gellért téren nagy tömeg vette körül a tankokat, beszélgetés. „Védenek minket.”

Má voltam moziban először! Híradó. Pécs. Népi együttes.

Lengyel Dénesék; egy Sebestyén nevű munkástanács tagot vittek el. 150 rendőr, vasdorong, szétverték. Az óbudai vasgyárból pillanatok alatt ott termettek. Kül. ker. éjjel 2-kor a Nemzeti Bizottság elnökét vittek el.

Dr. Kovács Péter, Országos Néprajzi Múzeum, dokumentumanyaga van. Röpcédula október 31-től. „Magyarok, polgárok, Budapest lakói! Dunántúl népeletek van! Támogatunk benneteket, tartsatok ki a végsőkig!”

Mi atyánk, Hruscsov, ki vagy a Kremlben, átkozzák meg a te neved Moszkvában, azonképpen itt is, de ne vigy minket Szibériába, az örök szabadság honába. Bocsásd el hű testvéreinket, miképpen mi is elbocsátjuk a megszálló csapatokat. Tied a magyar nép, tied a dicsőség, de nem mindörökké! Ámen.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

DECEMBER 6., CSÜTÖRTÖK

Tiszta, száraz idő. A nap ezüstös felhőkagylóban kel. 8 h. Buszok hátsó sárhányóján is állanak. Egyetlen rendőr sehol.

Este fél 5 óra. [Komjáthy] Laci meséli: a bányaminisztérium felügyelőbizottsági elnökét reggel 2 órakor tartóztatták le. Bezörgettek. Az asszony nyitott ajtót. Kik keresnek? A mérnök úrral kell fontos ügyben beszélni. Beengedte őket. Felmutatták a letartóztatási parancsot. Köztisztletben álló mérnök. Laci beszélt telefonon a tatabányaiakkal, azt mondták, hogy csak ezt a mérnököt fogadják el kormánybiztosnak. Nem dolgoznak, ha ki nem engedik.

Este 5 óra. Körtér. Sötét van a téren. Karhatalmi szakasz a tejköszért előtt. Csoportosan körülveszik őket a civilek. Civil: – Ezeket védik, ezek a magyarok ellenségei? – Ellenforradalmárok. – Hát a Bercsényi utcai esethez mit szól? – Azt elismerte a tiszt, hogy helytelen volt. Egy másik: október 23. előtt ellenforradalmárok lettek küldve Magyarországra. Nagy hangon ágál. Szidják.

Délután 3 óra. Orosz teherautó áll meg a körtéren. Leugrálnak, s szakaszonként megszállják a tereket. Magyar karhatalmisták állnak a háztömbök előtt. Egy részeg körül nagy a csoportosulás a tér közepén. Izgatott a hangulat. Általában részegnek járnak az utcákon. – Ezt is megértük – motyogja egy dülöngélve, majd fennhangon kiáltozza.

Reggel fél 11, a Kálvin téren tüntetők. Rendőrautó. A zászlót elvették. Egy házba mennek a fiúk zászlóért. 11 óra tájban zászlók alatt Kádár mellett tüntető csoport vonult el a lengyel követség előtt, s a Bajza utcáról befordult az Andrássyra. 200-an lehetnek, Gortvai és Somogyiné között volt. Utánuk 10 méterenként géppisztolyos tisztek mentek a gyalogjárdán. Megfigyelő civilek is ácsorogtak az Andrássyn. 1 óra után a Sziget utcánál teherautónyi katona állt a Katona Józsefnél. Kossuth mozi előtt géppuskarú hallatszott. Sabaria [Marx tér] előtt nagy embertömeg nézett a Nyugati felé. Azt mondták, hogy az oroszok lönek a gyülekező tüntetőkre. 9 ember ordított: „Éljen Rákosi, Gerő, Kádár!” A tüntetők ökökkel kezdték verni, egyik a Nyugati üvegtelejére mászott, s onnan leszedték. Rendőrök riadóautóval jöttek. Lövöldözés később is hallatszott. Harckocsik jöttek, s az oroszok útközben huzigálták fel a rohamsisakokat. Vicc: a Fővárosi Nagycirkuszban három nagy attrakció lesz. 1) Hruscsov az ő vadállataival, 2) Kádár a bábjaival, 3) ENSZ az ő zsonglőreivel. – Hajnali 4 órakor kezdték a támadást. Miért? Mert a gyerekek akkor még aludtak.

Írószövetség: Tamásit, Molnárt, Kárpátit elvitték hajnalban. Több letartóztatás, így a Bányá- és Erd. Min. forradalmi bizottságának elnökét. A kül. ker. forradalmi bizottság elnökét éjjel vitték el. A Bercsényi utcai hecc. Este a körtéren tisztai erősítés.

Égetik ennek ellenére a lapot. Vita a tisztekkel. Pedagógiai Intézet Lengyel Dénessel. Elnökségi ülés. Kinéznak az ablakon. Zelk kéri, hogy Rideg véleményét tudjam meg. Rideg: „Rólam is mondtak olyanokat, hogy már letartóztattak. Kérjen meg az elnökség, s akkor közbenjárók. Én itt semmi nem vagyok.” Pintér: „Azt terjesztik rólam, hogy én szerveztem be az egész ifjúságot az MSZMP-be.”

Apostoloknál 2 óra. Férfiak szaladnak be, zárják be az ajtót, mert a körúton áll a harc. Telefonáltam, hogy vigyék vissza Pápaiék a naplót és az újságot.

ENSZ. Holnap telik le a határidő. Kádár erőlyes politikát akar. Olaj lesz a tüzre. Politikájuk logikája: bujtogatók műve az ellenállás. Tehát: hidegre kell tenni a bujtogatókat.

Tegnap 1 óra: a New York előtt lövöldözés a tüntetőkre. Az utakat lezárták a Dohány utca felé az oroszok harckocsikkal.

A rendőr a Nemzetinél cukrosládán áll.

Jó idő.

Sashalmon a ruszlik nagyban meszelnek: „Éljen Kádár!” A gyerekek kísérték őket, s mindenütt odamázoltak egy F betűt. Feljen Kádár. A Rákóczi út s a Kiskörútnál lévő falon ez állt: „Segítsük a karhatalmat!” Az elmés ellenforradalmár így korrigálta: Ne segítsük a karhatalmat. Hollós Korvin Lajos még tegnap egész komolysággal kérdezte: Hiszünk-e a felkelők állítólagos 6-i fellelésében, s igaz lehet-e a bakonyi 40 000?

Zugló. Rendőr részegen randalíroz. Fegyverrel. Rendőrök körülfojták, leszerelték.

DECEMBER 7., PÉNTEK

Londoni: munkástanács, letartóztatás. Központi munkástanács: ha tovább tart az elnökség letartóztatása, sztrájk lesz. Több gyárat körülvettek: Mávag, Ganz, Standard – elnökség letartóztatása. Körúti 2000 tüntető. Deportálás! Belgrád: hazatelepítik a magyarokat, 141-et; kb. 850 magyar van Jugóban.

119 ezer menekült. Kilenc aranyérem.

Szabad: Nagy Budapest-nyilatkozatot ad ki. Súlyos következmény. Csütörtök éjjel is folytatódik a letartóztatás. Veres Péter s Tamási Áron volt Kádárnál. Menon megküldte a jelentését. Szuszlovot nem engedték be Olaszországba a kongresszusra.

Ami: csapatszallító gépek viszik Pestről a deportáltakat, mert a partizánok ellenőrzik a vasútvonalat. Jugó jegyzék. Nagy Imre-ügy.

Kiáltványt kifüggesztettek a gyárakban. 150 munkástanácsot tartóztattak le állítólag.

Bercsényi utca. Dél előtt 11 órakor két teherautó (egy páncélos) ruszki vette körül az épületet. Pillanatok alatt tömeg vette körül az épületet. Később ami követségi kocsi jött, s erre az oroszok odébálltak. Két lány az utcán fel és alá jár, s a kápuban két markos fiú áll. Az egyetemisták az ablakon keresztül kiáltoztak: segítsetek rajtunk! Ávó-

sok és rendőrök jöttek. Telefonáltak a dohánygyárba, és segítséget kértek a fiúk. Ott volt az egész munkásság és a Fehérvári úti SZTK-ból is. A tömeg leállította az autókat. Jött két teherautó tiszt is, akiket kértek, hogy segítsenek, ezek megtagadták. Erre lehordták őket. Ami követség autóját megélejezték. Még egyszer visszajöttek az oroszok, de már nem mentek a közelbe. Éjszaka már nem aludtak a diákok az otthonban.

Molnár Zoltánt állítólag azért fogták le, mert falun járt, s ott izgatott a tsz ellen.

Két hír a nép közt Srebenyikről: 1) kivégezték, mert nem tudta megszerettetni katonáit a pestiekkel, 2) elcsapták, mert brutálisan tönkretette a várost.

Az oroszok módszeréhez: két vonal van, egy a hivatalos, nyájas, ez ígér s nyilatkozik, szerződik, fogadkozik. Egy brutális, mely tör, zúz, deportál. Miből fakad ez? Tételtől: az oroszellenességet ellenforradalmárok aknamunkája idézi elő, tehát: el kell intézni, eltávolítani, deportálni, lecsukni stb. az ellenforradalmárokat. Lélektani hatásokkal nem törődnek.

Bíborpirosan kel a nap. Meleg idő. Szaloncukrot árulnak már a boltokban. Előkészületek a hortobágyi úthoz. Hortobágy-kézirat. Telefon. Leáll az Elektromos Művek, ha holnap nem engedik ki a letartóztatott tanácsagot.

Hír: Pécs azért van körülkerítve tankokkal, mert ott átállt az orosz, s a parancsnokot agyonlőtték, ezért elvágta a várost, telefon-összeköttetés nincs, s ki akarják éheztetni.

Zalka Máté laktanyáról: amikor a tömeg követelte, hogy az elfogott három gyereket adják ki, bement három civil, s átvizsgálták a laktanyát. Kijöttek azzal, hogy nincs bent a három gyerek. Erre a tömeg: alagúton átvitték a B központba őket: a Gellért-hegy alá. Azt tartják, hogy a laktanya kémelhárító laktanya, s rettenetes pincéi s kínzókamrai vannak.

Vicc: milyen az új magyar címer? Egy magyar ül nyakig sz.-ban, s babérkoszorú van a fején.

Írószövetség: elengedték Tamási Lajost. Azért fogták le, mert a pártközpontban valaki előtt őszinte véleményt mondott a Kádár-kormányról. Obersovszky ellen a lap miatt folyik eljárás. Letartóztatták Gáli Jósikát és menyasszonyát is. A szövetség ügyvédet fogad (egyetemi tanárt), aki vállalni fogja képviselőtüket.

Erdélyi állapotokról beszélt valaki: Asztalos I., Nagy I., Szabédi ellenségesen viselkednek a forradalommal szemben. Sütő és a fiatalok álltak a forradalom mellé. Komoly differenciák! Magyarellenes agitáció folyik. Állítólag partizánok jöttek át 24-e után. Románok is.

Eörsi István: a munkástanácsok estig adtak terminust Kádárnak. Engedjék ki az elfogottakat! Kiáltvány.

Forradalom napról napra

DECEMBER 7., PÉNTEK

Délután fél három. Horizont előtt. Teherautó, Solohov-kötet.

Délután három óra. Végigmentem teherautón a Nagykörúton s az Üllői úton. Téglát válogató emberek az Üllői úton. Utak lezárva. Kisgyerek nagy gerendát cipel, egy gyerek ül az összegyűjtött gerendákon. A Mária Terézia laktanyában orosz tankisták. Pokrócok, lepedők mint falpótlék lógtak a házakon. Költözés.

Fél négykor az Oktogonon két rendőrautó jelent meg. Gumibotos rendőrök léptek a színtérre, s minden megállót felszólítottak, hogy folytassa útját. Nagy volt a felháborodás. Fényi Bandi (megy Debrecenbe). A Nemzetinél tank körű csoport. Beszélgetnek a ruszikkal; menjenek haza. Hangos kiáltások a Nemzeti felől: „Ruszkik, haza!” Egy teherautó állt meg a Nemzeti előtt. Tele tüntetőkkel. Felszólították a gyülekezőket, hogy oszoljanak. Az intézkedést füttykoncert fogadta. „Magyarok szava” kiállítás kórusban. Erre leugráltak, s kettesével oszlopban előretartott géppisztollyal megindultak a Nemzeti felé. A csoport szétrebbent, de a fütty nem szűnt meg.

Rákai is részt vett tegnap a Kádár-tüntetésben. Fiatal holdsarló, öt óra, sötét, alig jár valaki a Petőfi hidon. A rakpart sötét, csak itt-ott csillagfény. A tegnapi eseményekről: A Wesselényi utca táján (Szász Bandi mesélte) csapott össze a Kádár- s a felkelőcsoport. Egy sofőr kiszállt a kocsijából, s ekkor golyó érte a tarkóját. Összeesett. Feltették a kocsi-ra, s a tömeg követte. A Kádár-csoportot elérték, és fél téglákkal nekik támadtak. Megverték őket. Állítólag a Kádár-csoportból ezt kiáltozták: „Kádár a mi vezérünk, Rákosiból nem kérünk.” Ezt értették félre, így terjedt el: Rákosit éltették. A Nyugatinál

állítólag kilenc ember mászott fel: egy tisztól itt elvették fegyverét, s lelőtték. Egy asszonyt is agyonlőttek itt.

Szombathy Viktor: nincs semmi kibontakozás. Kedvetlen, bizonytalan.

Sallay: állítólag két gyerekapengedély-kérés is fut. Lapkiadó: Én Újságom; Ifjúsági Kiadó: Az Én Újságom.

Csanádi Imre: Kádár ezzel az intézkedéssel csak olajat önt a tüzre.

Történészek, ők arról írnak, „ami valóban megtörtént”, vagyis hiteles dokumentumokat keresnek, én azt gyűjtöm, ami a népi tudatban fellelhető, mert ez adja a további harchoz a lelkesítő anyagot.

Trefa: Miért van öt ember a Kádár-kormányban? Mert csak öt ember fér el egy tankban. – Gyerek becsönget, megtörli a lábát. – Nénéi kérem, letöröltem a lábamat, tessék beengedni, csak az ablakon akarok kilőni.

Kovács Endrével az Apponyi téren. (Október 25. tér, ez van kiírva még mindig egy fatáblán.) Pesszimista. Nem hisz a kibontakozásban. Távoli. Már benn Hanákék szervezik az MSZMP-t.

DECEMBER 8., SZOMBAT

Reggel 7 óra; a Kossuth adó beolvassa az MSZMP határozatát. 8 óra. Felhős, párás idő, még égnek a villamosokban a lámpák. Osztják az írószövetségben a Vöröskereszt-segélyt. 9 óra, gyönyörű napsütés. Verőfény. A szobám tele lesz vele hirtelen. Az ENSZ: legközelebb határoznak a magyar ügyben...

Pesti képek: Az Apponyi tér sarkán nagy falitáblák hirdetéssel.

Fél 11, napsütés tovább. Hír: a rendőrök tegnap a Nyugatinál gumibottal verték a népet kb. 4 óra tájban. Este a körúton, a Margit híd felé lövöldözés

volt fél 5-kor. Tegnap 14 rendőr este 10 órakor a Lehel téren igazoltatta az embereket. 1000 forintot kaptak állítólag, akik Kádár mellett tüntettek.

Pesti képek: üveget cipelő emberek. Háton deszkázva. Biciklin. Hón alatt. Az V. kerületi tanácsháza előtt ma de. 10 óra: asztal, rajta 6 kenyér. A Szabadság téri szovjet szobor teteje ledöntve, rajta magyar zászló. A Gellért Szálló előtti szovjet emlékmű oszlopára fenn a magasban felfestették: Ruszkik, haza! Ugyanez áll a Kálvin tér egyik hatalmas tűzfalán. Marx téren toronymagásra rakva a zöldes faládák. Üzletek előtt is.

Kádár-röpcédulák: 1) Ne tűrjük el, hogy hajléktalanok maradunk! – ház, s ülnek előtte batyúval, ráírás: miért lövettétek szét? 2) Meddig járunk még gyalog? Egy béna, botra támaszkodva, ráírva a kép alá: Kádár. 3) Ne tűrjük el, hogy gyerekeink éhezzenek, dolgozzunk! – Síró gyerekek látszanak.

Sírok: Rákóczi téren 6 sír, Lehotzki Imre, 22 éves. Boráros téren: 2 sír. Bakáts téren a templom körül.

Írószövetség. Kassák Lajos: Időhúzással akarják megtörni a munkásságot. Ennek következménye lesz az izgatottság fokozódása. Gazdasági romlás; majd az üzemek részleges és teljes leállása. Majd munkanélküliség. Ekkor lángol fel a politikai harc teljes erővel, melynek következménye olyan nagyfokú vérengzés lesz, amilyenhez fogható nem volt még Magyarországon.

Részlet Veres Péter és Münnich találkozásáról: Münnich: csak rendszabályról van szó, a letartóztatás nem más, mint tájékoztató. Veres: Akkor tartásuk be a szabályokat. Írjanak meghívót, tegyék postára, s küldjék el a címzetetteknek. Münnich: Menjenek haza, majd kivizsgálják az ügyet.

Marosánról, Bölöni György személyesen felkereste, pénzt kért az írói segélyezési alaphoz. Maro-

sán röviden elutasította. Később így kommentálta az esetet: „Volt itt egy vén sztari, tarhálni akart, de úgy kirúgtam, hogy a taknyán csúszott hazáig.”

Kardelj beszéde: Urbán Ernő meséli, másfél órás beszéd. Tegnap este közölte Újvidék. Lényege: forradalom volt Magyarországon. Munkástanácsok jelentőségét hangsúlyozta. Végso elkeseredésben fogtak fegyvert a bürokrata rendszer ellen a munkások, mert más megoldás nem kínálkozott.

Lakatos Istvánnal, Mándi Ivánnal, Varga Kálmánnal beszélgettünk. Napsütés még délután is. Du. 4 óra. A híd végében nagy veres napkorong. Horváth Márton nem vállalta a Népszabadság szerkesztését.

Gyerektánc: A közeli házhelyen egy elhagyott páncéltörő ágyú van. A gyerekek, mint az ördöglovát, körbehajítják, így játszanak.

Népszabadságot úgy árulják, hogy a sportoldalt fordítják ki (Nemzeti stand). Ma Népakaratot kaptam, „pult alól”.

Háromkor már nem járt a 7-es. Teherautóra kapaszkodtunk.

A Nemzetinél ma már nem cukrosládán állt a rendőr. Gyalulatlan, összeütött faállókát kapott...

Szabad: Ma a munkástanács küldöttséget mentesített Kádárhoz. A letartóztatások aláássák a munkásság bizalmát. Katasztrófa-hoz vezet a kormány magatartása. Elutasító álláspont. Kiáltvány: változtasson eddigi politikáján.

Amit szombat éjjel elengedtek 70 letartóztatott munkást, így a fenyegető helyzet némi javulást mutat.

Angol: letartóztatások tervszerűtlenül, külön rendőrségi engedély kell, aki a nyugati zónába utazik. Az ENSZ: 14 állam visszavonta a határozati javaslatot. Hammarskjöld: ha 16-án nem mehet, nem fog többé kísérletezni.

Forradalom napról napra

DECEMBER 8., SZOMBAT

Hír: Budán egy iskolát körülkerített a rendőrség. Asszonyok testükből gúlat alkottak az ajtó előtt. „Csak rajtunk keresztül vihetitek el gyerekeinket!” – kiáltották a rendőrök felé. Más: a letartóztatás új módja, előbb rendőrök jönnek, majd távozásuk után a letartóztató közegek.

MSZMP-határozat. Gyalázat. Ez lesz a rettenet alapja. Tragédia veti előre árnyékát. Végzetes félreértés!!

Gondolat néven kiadó indult. Talán Püski? Mások: a Szikra változtatott nevet, mindenestre kommunista íze van a névnek.

Kis Feri: kenyérvésről áttérek a pasztillaevésre. Amíg a gyomrom hozzászokik, idő telik el. Ezért nem kéne izgulni. S valahogy rendezni a dolgot Kádárral.

Murányi mutatott 120 oldalt a Botondból, már nyomják.

Kéri Laci, Gyárfás Miklós, beszélgetünk pontosan az orosz parancsnokság kapuja előtt, s nagyban tárgyaljuk a lehetetlen helyzetet. Szidjuk az orosz. Kéri: talán mindjárt megkérhetnénk, hogy deportáljanak!

Kopré Jóska eleven, úgy jár-kel bent, mint egy győztes csapat vezére. Panaszkodott, megszidta az elnökség, mert a teherautó-sofőrnek 20 konzervet adott, amiért elhozta a Vöröskezeszt-segélyt... Timár

György, Erdős László nyugodtan sakkoznak bent. Jelmező a néptől való teljes elszakadás, nem érdekli őket, mi történik künn.

József Attila-kör. Gereblyei, Barabás, Balázs Anna „megszervezték” az ellenszövetséget, Rideg, Lukács Imre, Sós Magda majd belép. Jellemző még: Illés Béla nem vállalta.

Gergely Márta szimatolni bejött.

Hárs is.

Az autón egy munkás: Üllői út, ezt akarják gyorsan romtalanítani? Azért félnek az ENSZ-től, mert ha eljönne, egymillió ember lenne az utcán.

Nádas József: Lejöttem, de nem volt érdemes. Atomjaira hullt a társadalom. Atomokra hullt emberek!

Egy orosz Jókai-fordító: – Az a baj, hogy mindkét részből provokálnak, ő a Baross téren lakik, eddig csak 2 tank volt ott, de most a tegnapi tüntetés következtében 3. – Elmondtam neki Marosánt. – Úgyis hiába! – (Gyűjti a dokumentumot. Már nem érdemes senkivel beszélni. Mindenki azt kérdezi: Na, mi újság? Mit tudsz?)

DECEMBER 9., VASÁRNAP

Reggel 8 óra. Kissé fátyolos idő, de ragyogó napsütés.

Togliatti beszédét közvetíti a rádió.

Párizsban is eltörölték a Sztálin utcákat.

Parasztküldötség Dobinál.

9 óra, szabad rádió: Nehru kiállítását méltatja az USA-ba való indulása előtt. Ma reggel az egész ország népe tudomást szerez a munkástanács határozatáról. Több városban tüntetés volt tegnap, Salgótarján: összetűzés, halottak. Békéscsabán is összetűzés. Pécsen 10 000 nő. Összecsapás. Tatabányán összetűzés.

Fehér könyv jelent meg.

Hamarskjöld jelentést készített.

Egy asztalos: egy fiatal lányt, aki már Ungváron túl volt, Kádár-protekcióna visszaengedtek. Egy orosz parancsnok kb. 15 nevet olvasott fel, s ezeket vissza szállították.

Egyetemista az Üllői úton. Fényképezett, oroszok elfogták, azóta nincs róla hír.

3000 Ft fizetéssel vesznek fel embereket, akik vörös zászló alatt tüntetnek. Így akarják majd az ENSZ-megfigyelőket félrevezetni.

Pocsetkó: 6-7 nappal ezelőtt a Baross téren elfogtak egy 25 éves fiatalembert. Csukott autóba tuszkolták be. A kocsiban kábító illatot érzett. Kitapogatta, hogy több férfi fekszik a földön. Hogyan került egy vasúti kocsiba, azt nem tudja. Negyedik nap szabadította ki őket pár vasutas a Rákos-rendezőn. 76-an voltak. 18 halott volt. 8-at teherautón kórházba szállítottak. A többi hazament. Ő is olyan sárga volt, mint a facsart citrom. Untergruch Paula,

Hungária krt., aki Sashalmon, a Tüker-telepen dolgozik, mesélte P.-nak. A fia abban a házban lakik, ahol M. P.

Üllői úti kép: Valéria kávéház romos falán egy megmaradt plakát: Béke, rend, nyugalom... nagy betűkkel.

Az Üllői úti tábla kb. fél méterre a járda fölött egy szegen lóg a falon.

Kádár plakátjai kék festékkel vannak nyomva. Tegnap jelent meg: Elég volt a gyaloglásból. S Juhász Gyula verse: A munka (a dátummegjelölést elmulasztották).

Gyorsvasút felóránként közlekedik. A szabad kikötőből Vöröskereszt-teherautók gördülnek a gyorsvasút felé. Egy munkás: Bár nagyobb lenne a kerekük, befeküdnek!

Angol: a munkástanács sztrájkot hirdetett. Holnap éjféltől, 48 órára.

A Szent Imre téren romos házak. Templom tornya belővést kapott. Egy fiatal munkás: kb. 2000-en dolgozunk az üzemünkben; de még csak 8-an léptek be az MSZMP-be.

Pénteken kinn volt Csergő. Hirtelen munkások vették körül a központi irodát, megostromolták, s Hegyi távozását kérték. Megtörtént.

Vicc: Kohn egy csokor őszirózsával áll a határon. Grün: Csak nem disszidálsz? – Nem. Várom Eisenhewert. – Gyanús vagy nekem. Biztosan disszidálni akarsz! 1945-ben is így álltál csokorral, az oroszokat is így vártad! – Na, s aztán nem jöttek?

Egy énektanár (Almási Anna): Nyolc késszúrás érte azt, aki a Kádár-tüntetésben a vörös zászlót vitte, s elégették a vörös zászlót.

Reggel Laciéknál.

Megállapítjuk az október 30-i eseményeket. Halász Kálmánék itt.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

DECEMBER 10., HÉTFŐ

Napsütéses idő. Állítólag általános sztrájk lenne, de a villamosok, buszok járnak. (Tévedés.) Kilencc óra. Ami rádió: az ENSZ elé újabb javaslat megy ma Kádárék kizárásáról. Dulles Párizsban: atlanti szövetség tanácskozása. Az eddigi tanácskozások közül a legfontosabb. Szabad rádió: állítólag statárium van.

Magyar rádió: csehszlovák–jugó vita a csehszlovák pártnyilatkozat felett. O. M.: új szervezet. Szórátkoztatni és nevelni fog. Még nincs neve. Pécsen Marosán. Vörös zászlók. Munkástanács megszüntetése. Kód. Irinyi József 43. fsz. Nemzeti Színház körüli zsidóság. A sarkon asztalon alma, mérleg. Cukorka, asztal. Színes csatok. Állványon nyakkendő, selyem, ríktó színek. Sürolókefék, gyökérkefék. Sapkák. Üvegekben színes festék. Valódi békebeli vaspor. Nápolyi. Még meleg az egyforintos nápolyi. Kötött sálak. Játék autók, hajók. Festett játékok, házak, fák, állatok. Késes. Szív, tükrös s szerelmespár képe. Képek. Bibliai jelenetek. Kézitáskák olcsó kivitelben. Pálincás. Itt a valódi, finom. Akinek nem ízlik, nem kell kifizetni. Tömegben karóra (nejlon 700 Ft), töltőtoll. Jelvényes – deszkatáblán hordja, egy Ft. Öngyújtó. Penge 3 Ft. Cigaretta. A Corvin téren a Rákóczi oldalában: ruha, cipő, rövid női nadrág, kucsma, télikabát, cipő 550 Ft. Kanári 70 Ft. Hímzés, gombaszerű sátor, necc. Ponyva, újságok, élet és tudomány. Cipőpróba a Nemzeti lépcsőjén. Pulóver. Harisnya. Bazár. Cipőkrém, csipke. Corvin előtt hosszú sor, a vége egészen a Rókus-kórházig rug. A Nemzeti sarkán az óra alatt: könyv. Összerakható állványok, kerek asztalok.

Kiadó. 12 tag. Aszodi is. Írószövetség. Ignác Rózsa. Püskiékről mesél, bízik. Püskiék, fiaik disz-

szidáltak. Sok parasztpártit elvittek. Menonnak a parasztpárt is adott helyzetismertetést, az angol könyvtár vezetőjét (angoltolmács Gál István) letartóztatták. Latin–görög szakosok mind elestek. Tamási Áron: félévről beszélnek velük, már torkig van. Rózsa szerint a Szálasi-kormány tevékenységére emlékeztet. Török Sándor két rokonát elvitték, azt hallotta, elengedik, s két hét óta nincs hír. Örvös Lali: Esztelenység volt a budapesti munkástanács berekesztése. Centrista volt a vezetőség, az utolsó kapocs volt a tömeg és a kormány között. Lukácsy: Mindinkább Ady igazsága kerül előtérbe. József Attila nagysága csökken. Összetűzés lesz. Állítólag a Fő utcában magyarok mellett oroszok is vannak fogságban. Módszerek: kétféle ruszki; alul: aki nem tudja, mi van. Fölül: aki pontosan tudja, de legfelül szintézis van. Tamási ma bent volt. A Fő utcába vitték. 16-an voltak egy szobában. Azt kérdezte az ügyész, terjesztett-e röpcédulát. Elengedték. Madarat lehetne vele fogatni, mert fogolytársai mind ismerik versét. Lakatos: az Akácia utcában letartóztatták a munkástanácsot, Eörsi Pistát is. Déry Tibort meghívták az ügyészre, s Kereszturyt is. Mindketten bent vannak az Értelmi-ségi Forradalmi Bizottság elnökségében. Bölöni nyilatkozata nagy megbotránkozást keltett (Zelk).

Egy papnét letartóztattak, vád: lőszert tároltak a templom pincéjében. Egy színész: Dulles útja fontossága, ultimátum, háború? Vics: Három orosz részegen. Kettő a magyar himnuszát énekli, a harmadik rugdossa őket kiáltozva: Ruszkiak, haza!

Ma már sokan sztrájkoltak az ami rádió téves bementése alapján. Általános vélemény: Tragédia. Fegyveres harc is keletkezhet. Éjjeltől sztrájk. A munkások be sem mennek, nehogy rájuk fog-

ják: fegyveres fasiszták akadályozták meg a bementetést. Állítólag pénteken délután Csepel abahagyta a munkát. Kádár ne rendezzen az ő nevükben tüntetést. 24 éves tehetséges fiatalember a munkástanács elnöke.

Hír: 3000 Ft-ot kap, aki a vörös zászlót viszi. Fiam: Hallom, holnap sztrájk. Nem megyek iskolába. Jobbágy Károly: A mongolok közt elevenen él a magyarokkal való rokonság tudata. Hír: Hogy K. Kolompár névre hallgatott. Kemencében sül a lángos, le van sz... K... János.

Szabad: csehszlovák–jugó ellentét. Tito: éket akart verni Prága és Moszkva közé! Lengyelország: az egyház és az állam közt egyezség. Teljes vallásszabadság. Neue Zürcher Zeitung: Bürokraták felhasználás(a). A parasztok a templom előtt is imádkoznak Gombulkaért, s feloszlatták a kolhozot. Elhangzott az első bírálat az olasz kongresszuson. Ami: Eisenhower, külön nyilatkozat, emberi jogok napja alkalmából, a magyar nép brutális elnyomásáról... 124 000 menekült – Horváth Imre fia és felesége disszidált. 16 hatalom javaslata – a Szovjetuniót megbélyegzi. Ostromállapot. Kedd du. 6-ig beszolgáltatni a fegyvert. Kis Imre az ellenállás vezére. Rögtönítélő bíróság elé: aki a termelést akadályozza. Angol: október 24. megadás, ultimátum. Nov. 4., dec. 9. harmadik ultimátum, ez a munkásoknak szól. Nőttön-nő az elkeseredés. Végre le kell vonni a következményeket! Ma este itélőszék előtt. Vonja vissza a csapatokat! – Nem! – 130 000 magyar menekült.

DECEMBER 11., KEDD

Kádár-ellenes vers, Budafoki út 20. A Vegyesipari Vállalat cégtábláján. Tartalom: Felhúzzák a

Gellérthegy tetején, Jancsi aláírással. Első nap. Lesz-e sztrájk? Napsütéses reggel. Arra ébrednek, hogy dörömböl a villamos. Valóban közlekedik a járat. Reggel 7 óra, szokatlanul kevés járókelő van az utcán. Akik a villamosmegállóban várakoznak, munkába induló hivatalnokok. Reggel 9 óra, a Kálvin téren rendőrök nyitják fel az üzleteket. Fél 10-kor be kell csukni a boltot, sztrájk. Autó benn nincs. A villamosok sorra leállnak. 10 óra; a Rákóczi úton zár egy fodrász. Végig a Keletiig zárva az üzletek. Az utca képe: ünnepnap, séta, tömegek, nyugodt felvonulás. Kornél-lal találkozom. Építők sem dolgoznak a romokon. Bemegyünk a Baross téren egy kocsmába. Egy munkás, Ikarus: Áll a sztrájk a gyárban. Szombaton a vasások felhúzták a párttitkárt. Nem hagyják magukat. Ha most engednek, elveszték. A vezetők: mi nem hívunk fel sztrájkra benneteket. A Keletiből vonatok indulnak. (Később Bébi: Tatabányán s Komáromban feltartóztatták a vonatokat, Tatabányán komoly harc kezdődött.) Kornél elmeséli részvételét a 23-i eseményekben. Írószövetség: Déryt csak információadás miatt kérték be. Ma láttam: András-syn: fél lövés hallatszik a Rákóczi felől. Aztán ágyúzás. Hír: a Széna téren áll a harc. Bébinél. Egy vasutas: Addig kell helytállni, amíg az ENSZ nem avatkozik be komolyan. Most vagy soha. Inkább meghalni, de tovább nem élünk becselenül. Erőszakkal semmire se mennek. Tegnap 200 000 vasutas jelentette ki, hogy nem engedi feloszlanni a munkástanácsot. Csak rá hallgatnak. Felelni kell a vezérigazgatónak a rádió felhívásáért.

Komjáthy István memoárja: 1956. október – 1957. január (14.)

Forradalom napról napra

DECEMBER 11., KEDD

Angol sztrájk, Pécs körül harcok voltak, India nem támogatja a 18 kormány javaslatát, szigorúbb a szövegezés, az ENSZ egész békéltető hatalmát igénybe kell venni. Kuznyecov: szó sem lehet az Egyesült Nemzetek beengedéséről. Újra jön Menon Budapestre. Jugó, Borba, elítéli a munkástanács betiltását.

Szabad, Nehru: súlyos aggodalmát fejezte ki a magyar események miatt. Nem lehet rákényszeríteni a kommunizmust egy népre sem. Mindennél fontosabb, hogy Hammarskjöld Magyarországra utazhasson.

Vicc: kacsát, libát visz a sofőr. A pentelei kulákok küldik a csepeli grófoknak.

Du. fél 3, végig a Bajcsy-Zsilinszky, Rákóczi. A Nemzeti körül rettenetes nagy tömeg. Kapuk alól figyelik a fejleményeket. Egy szemtanú: de. fél 12 óta tart a huzakodás a rendőrökkel. Állítólag belelőttek a rendőrkülönítménybe, s el akartak vinni valakit, a tömeg azért nyugtalan. Kb. 3 óra körül rendőrségi autó robog a térre s uo. tiszti különítményes autó s szovjet páncélosok is. Kb. 8-10 autóról ugrálnak le a rendőrök, s a levegőbe lőnek. Füttykoncert, pfujozás fo-

gadja őket. „Ávós csibész”, „Ávós banda” kiáltások hangzanak. Előbb megtisztítják a Nemzeti környékét. Aztán a körutat, majd a Rákóczit a Keleti felől. A tömeg nem oszlik szét, csak a mellékutcákig hátrál. Egy álló óráig tart az egyenlőtlen harc. A rendőrök a mellékutakba is befordulnak, de ott már nem olyan nagylegények. A Szabad Nép előtt van a karhatalom hinterlandja, itt különböző osztagok állnak lövésre készen. Az orosz páncélautók is lövésre tartják fegyvereiket. Egy házmester: „Lőjenek agyon, megdöglünk inkább.” Töretlen bátorság. Vita a Rákóczi téren, Kína stb. Két amerikai. Mondják meg, hogy egy szál elveszünk, vagy szabadok leszünk. Egy részeg fekszik a Rákóczi téri parkban – megfagy reggelig. Nem számít már. Mindegy. Egy kőművessel végig Budára. Goldberger előtt.

Egy szemtanú: a Bem-szobornál Veres Péter nem olvasta végig az írószövetség pontjait. Általános vélemény: az egyetemisták pontjai világosak voltak, s azokkal értett egyet mindenki.

Ma reggel rendőrfőnök szövegét mondta fel a tömeget. Mért nem dolgoznak?

Azt hallotta, hogy Kádár lemondott. Vita Hajnal Gáborral.

Kornél: statárium, esetleg kivégzés. Ezt nem hiszi, félnek szerinte.

Vicc: ENSZ: egy nagy szar – Impotenz.

Maléter kiáll a laktanya ablakába, s nézi a körutat. Egy, két, 3, 4, 5 orosz esik már el, átmegy a Corvin közbe. Egy felkelőt lát, aki egykedvűen lövi az orosz. Tűz alatt áll a Corvin köz. „Gyere át, barátom, többen vagyunk túl.” „Hagyjon csak. Elmaszkosodom én itt.”

Egy tábla Budapest határában. Ezt a várost szocialista megőrzésre átvette a Vörös Hadsereg.

A szövetség kapujában beszélgetek Dobi Jánossal s Kádár Lúccsal. Kádár: „János, te csak ne beszélj, gyanús vagy te nekem ezzel a Dobi névvel!” „Hát még te, te Kádár...”

Szj Rezső: K. eredeti neve Klöpfmeister.

Feri: a munkás élni fog.

A nép egyet akar.

Kornél: a színészek húzzák az időt, próbálnak, már a negyedik kezdési terminus lesz vasárnap.

Csak délelőtt játszhatnak. Most abban reménykednek, hogy nem lesz közönség, s így marad el az előadás.

Egy szemtanú: a Bercsényi utcába 3-4 üres, leponyvázott teherautó is érkezett a ház elé. Civil ávósok hatoltak be az épületbe. A fenyegető fellépésre ezek elmenekültek, nagy nehezen kapaszkodtak fel az autókra. Két ávós azonban bennszorult. Eldobták fegyverüket. Az egyiket a benyomuló tömeg elcsípte. Ököllel, botokkal, demizsonnal, szatyrokkal verni kezdték, csak nagy nehezen menekült meg. (A többi is úgy szabadult, hogy rendőrautó jött értük, s a tömeg közt távoztak, de innen is, onnan is üteg érte őket.) A másik ávós, a tolmács azt állította, hogy a Beloiannisban dolgozik. A tömeg elkísérte a gyárkapuig. Ott kijelentették, hogy nem ismerik, de bement a gyárba. A munkástanács, félve a lincseléstől, nem adta ki. A tömeg hosszú ideig várta a gyár előtt. Az egyetemistákat családok vették magukhoz, benn a házban csak őrség maradt.

Egy másik szemtanú a Kiliánál elfogott hangoskodóról: vasutasruhában volt. Szidta a felkelőket. Valaki meggyanúsította, hogy ávós, fel akarták kötni, erre védekezett, hogy a közelben lakik, ott megkérdezhetik, hogy nem ávós. A tömeg elkísérte a házig. A házmester igazolta, de az utcasöpő rámondta, hogy ismeri, s szerinte ávós. „Honnan tudja?” „Ötöle hallottam.” Erre a vasutas: „Tréfából mondhattam, ilyent mond az ember.” Erre elvitték a munkahelyére, ahol végül is igazolták, s útjára engedték.

A Széna téri ellenállók: sofőrök s kalauzok voltak. Sofőrlázadás.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

DECEMBER 12., SZERDA

A sztrájk második napja, 7 óra, Kádár tegnap esti beszélgetését közvetíti a pesti rádió. Támadásba ment át a Kádár-csoport. Majd a jövő hét végén hozzáfog egy pártprogram kidolgozásához. Erély! Kódos idő. Fél 9: A villamosok nem járnak. Kevés ember jön az utcán. A dohánygyár kéménye nem füstöl. Körtér, 9 óra. Jár a 7-es busz. Nagy az izgalom, csoportosulnak. Felülök egy 7-esre. Mögöttem szidják a kalauzt az utasok. Sztrájkterőr! Üzletek több helyen nyitva. Bosnyák téren óriási tömeg. Leállították a 44-est. Próbálják felborítani a buszt. A remizből rendőrök jönnek csatárláncban. A tömeg fölé lőnek. A piaci bidek ablakát találják a golyók. Nemrégien üvegeztek be. Teherautón karhatalmистák érkeznek, a mellékutcákban is üldözik a tömeget. 10 óra, végre nyugalom, egy részeg cigányt visznek be az őrsre. Durván taszigálják. Aignerrel telefonon: A sztrájk miatt nem készült el a M. K. példánya, melyet Baba vitt volna el. Írószövetség. Fekete Gyulát éjjel négy fegyveres letartóztatta. Veres Péter beszélget Hollós Korvinnal: Rákosi egyszerűen paralitikus volt már. Kevéssel bukása előtt lakásán beszélgettek vele. Összeviassa beszélt tücsköt-bogarat, úgy beszélt, mint egy rőfös. Nem hallgatott senkire. Nemzetpolitikusnak kell lenni, mert Zrínyi óta minden magyar író az volt, nem piszlis-csáre ügyekbe ártani magunkat. Rend kell, a sztrájkot nem a magyar nép akarja. Hollós: be akarták szervezni már januárban az ellenforradalmárokat, de ő nem hagyta magát. Most meg azt terjesztik róla, hogy belépett az MSZMP-be, kitett egy cédulát, hogy ez ellen tiltakozom. Delyvel találkoztam, Edelényből jött: a Bükkben 30 000 partizán van. Egy miskolci munkástanácsbeli beszélt a bányászgyűlésen: 4000 bányász előtt. Vessétek ki magatok közül az árulókat. Ne féljete, mert olyan fegyverek vannak a partizánoknál, amilyeneket az orosz nem ismer. A partizánok borért bejárnak a faluba. Egy paraszt mesélte: 10 Ft-ot kért a bor literjéért, a partizán 20 Ft-ot adott, mert van bőven pénzük, s ha kell, még élelmet is tudnak lehozni. Mindenféle jó konzervet. Éjjel repülőzúgást hallottak, megálltak a gépek, majd továbbmentek. Maléter kiszabadult, orosz katonai ruhában, a Bakonyban van. Ha összejönnek, előbb bizalmatlanok, csak amikor a munkalapot megmutatják, akkor ered meg a nyelvük. Egy paraszt, akitől érdeklődött a partizánok felől, félrehúzódott. Miskolc. Pénteken óriási tüntetés volt. A városházát körülvették. Egy ablakból lőttek az oroszra, erre egy tiszt felugrott a tankra, s tüzet vezényelt. Egy másik viszont ellenkező parancsot adott. Így nem tüzeltek. Hétfőn ismét tüntetés volt, a fiatalok elfoglalták a nyomdát, s röpcédulát nyomtattak. Kéz a kézben álltak az utcán. Egy orosz sírva állt a nép elé, hogy ő nem akar lőni, de parancsolják. Mindenki sírt. Köpdősés. Kárpátukrajnaiak: nem bántunk benneteket, ha kell, átadjuk a fegyvert.

Debrecenben, a pavilonban összehaléztak a magyar csapatok. Össze van löve a laktanya.

Dobi János: Nyíregyházán egy tank hátramaradt, a főtéren megkérdezte egy embertől, hogy merre visz az út Debrecenbe. Az ember szó nélkül leköpte. Az letörölte, megfordult s beszállt a tankba. Elment. Lukácsy Sándor: a 23-i eseményekhez. A rádiótól szaladt a Parlamentbe. A könnyfakasztó bombákat dobálták már ott, azt a hírt vitte. Nem szólt a tömegnek, nem akart olajat önteni a tüzre. Benn Kristóf, Erdei stb. voltak. Csak vonták a vállukat, nem hitték el. Jött Nagy, rettenetesen ideges volt, Kristóftól megkérdezte, a pártbiz.-tól, van-e engedély rá, hogy beszéljen. Azok kitudakolták. Lukácsy tájékoztatta a helyzetről, de nem hallgatott rá. Utána szinte félajultan vezették egy terembe, ahol pálinkával élesztgették. Csanádi Imre igen becsületesen reagál. Valakit az ügyészségen megkérdeztek, hogy ki jár az írószövetségbe; azt felelte: Veres Péter, Illyés Gyula, Zelk Zoltán stb. Szirmaiek: Csatlósék elmentek, ők is tavaszra készülnek. Helyteleníti a Horizont elpusztítását. Baba egy kiadóval tárgyal s küld majd levelet. Rab. A körtéren összetűzés volt, egy kapu alatt két halott. Utána nagy tömeg vette körül az orosz. Kedélyesek, szidják K.-t. Szemmel láthatólag a karhatalom vette át a szerepüket. Gál Zsuzsa (nem szereti a régi nagyfiúkat). Halmay: „Nincs már sike-

re a verseimnek, mire elmondom, már csak félház van.” Nyugati közmondás: Leben und leben hagyni. Kádár Lajos, Elemér u. 3. Mikor lesz béke? Ha Csang Kaj-sek Pekingben lesz, s Marosán pékingben. Kohn fehér bottal, fekete szemüveggel a határon. Orosz. Hol a Dob utca?

DECEMBER 13., CSÜTÖRTÖK

A sztrájk után. Borús, szürke idő. Tóth Géza otthagytta az igazgatóságot. Még két év, amíg a németek összeszedik magukat. Tank kell s abba katona. Mátyás Antal: Szoboszlón 23-án délben már tankok vonultak Pest irányába. Nincs már cukorka a közértben. Szesztalalom. Bor sincs. Az üzletek előtt újra sorállás. Hír: egy hete a Péterfy-kórházból negyven személyt elvittek – oroszokat, betegeket stb. Rácz Sándor volt budapesti katonai elnök, állítólag 24 éves, értelmes.

Vicc: Magyarország az első kommunista állam. A párt feloszlott. Az állam megszűnt. Mindenki csak 3-4 órát dolgozik, és kacsát, libát esznek az emberek.

Baba reggel elutazott. Mai nap egy vasutas beszólt minden fülkébe: akinek nincs útlevele, az Magyaróvár előtt szálljon le. A mozdonyvezető megállítja a nyílt pályán a vonatot. Sokan utaztak. Borostyán.

Angol: Nehru beszéde az indiai parlamentben: 25 000 magyar és 7000 orosz halott. A magyar forradalom egyetemes népi felkelés. A munkásság nagy számban vett részt benne. Rendbontó igen kevés volt. Szívtépő látvány a romos Budapest. A város pusztulása: a második világháborúra emlékeztet. Nixon Ausztriába jön a magyar ügy tanulmányozására.

Ma sztrájk, tiltakozás Rácz Sándor letartóztatása miatt. (Szerszámkészítő.) A Parlamentbe hívta Kádár, s odamenet tartóztatták le. Kedden Debrecenben 8 halott.

ENSZ, 55-8-13, most a főtitkáron a sor, hogy tegyen intézkedést. Az angolok Nehrut kérik közvetítőnek.

Kéthly Amiba indul.

50 jügó író tiltakozik Lukács György elhurcolása miatt. Tokió, diákok tüntettek.

90 ember letartóztatása.

Menon Sepilovval tárgyal.

Fényi B. járt Debrecenben, felkereste Ákóst, hat napig volt lefogva. 500 Ft egy nejlonóra, tehát már leesett az ára.

Vélemény: olyan szigorú terror jön, hogy meg se merünk mukkanni. Gerő itt van. A Beloianiszt oroszok szállták meg. Kádárék ellentmondása: tegnap a rádió azt bizonygatta, hogy a sztrájk összeomlott.

Ma a hivatalos lap vezércikke írja: „a munka újabb kétnapos szüneteltetése...” (vezércikk).

Újabb plakátok: A forradalom naptára.

Már csak a napi szénkészletből élünk.

Diósgyőrben a kohót fűtik csak.

Tóth Géza: több kisebb üzemben megindult a harc a pozícióért, s többen beléptek az MSZMP-be.

Este fél 8-kor Kossuth rádió: Könyörgés a bányászokhoz.

Dorog. Ha csütörtökön nem mennek le, a víz elárasztja az aknát. (Naponként 650, ma 60 vagon; ez a dorogiaknak elég.) 3000 bányász hiányzik. Ma 1500 bányász szállt le, ma 60 vagon várható. 10 000 bányász marad munka nélkül: „Bányász, gondolkozz!” Ruggyantagyár: Sós Gyula, a gyár elnöke: Bányász testvérek! Termelni akarunk. Mi a felelősséget kénytelenek vagyunk rátok hárítani. Autóbuszok leállnak.

Győr. Vagongyár. 5618-an jelentek meg. A folyamatos munkával baj van. Nincs áram. Mit csinálnak az üzemekben? A dolgozók kézi munkát tudnak végezni. Mikor tudnak teljes kapacitással termelni?

VII. ker.-i üzem: Athenaeum: bányászok, adjatok szemet, több száz munkást kénytelenek leszünk elbocsátani. A munkástestvériség szent nevében kérünk. Hogy feledkezhettetek meg rólunk?! Taszítsátok ki soraitokból, aki sztrájkra izgat.

Pécs, bányák: 41,1%, 46%, 25% – 41%-kal kevesebb a munkás. Felesleges a nagy létszámú külszíni munkás. Vereckei Lajos: 53 fejtésből 23 művelhető.

Napi 140 vagon tiszta szén. A felesleges munkakörök megszüntetése.

Komló, 10%-a a régi állománynak, 1000 fővel csökkent a létszám.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

DECEMBER 14., PÉNTEK

Ragyogó nyári nap, télkabát nélkül járhat az ember az utcán. Karácsonyfát hoztak. Reggel a sportbolt előtt. Két vers, dolgozzatok!

Pintér a Vörösmarty téren. Léderer Fricinél: a csehek nem adnak vízumot. Szeretném meglátogatni anyámékat.

Frici levelet visz át a Magyar Kiadónak, tőlük kérek meghívást januárra. Frici véleménye: az orosz vállalta a presztízvesztést (India), tehát el van szánva. Káros az ellenállás. Elítéli a rendbontást, mert csak tetézi a bajokat. Az emberek úgyis beadják a derekukat. Nyugatra nem adnak ki útlevelet, így próbálják a neves művészeket itthon tartani. Földalattin. Áramkorlátozás miatt csak 8 kocsi jár. Egy órát vártam. Szövetség. Somogyiné készít valamit ellenem. Politikailag akar kompromittálni, üzemi Félegyházi, hogy vigyázzak. Az Én Úságom-ügy? – Szántó Tibor. Hat hónapig még kibírjuk. Sok grafikus disszidált. Szász Bandi: színjátszó nyakkendőt hordok, kívül zöld, belül piros. Halász Kálmánnál: Somogyiné amiatt dühös, hogy a „felvonulást” bent elmondtam. Állítólag: lázítom a benti dolgozókat. Behívatott. Felesége: részt vett 23-án a Szabad Nép-házban. – Pándi, Horváth M. stb. – Függetlenség.

Szabad rádió: tüntetések vidéken: Eger, Kecskemét. Amerika kéri, hogy a szovjet javaslatot megtárgyalják. (USA szervezte a felkelést.)

Kornél: 23-án este fél 11-kor a rádiónál. A Múzeum utcába behajtott két mentő. Régi orosz fegy-

vereket vihettek ki. Láncot alkottak, és kézzel kézre adták. Egy egyetemista lány volt a szállítmányvezetője. Röviden szólt: aki nem félti az életét, fogjon fegyvert. Vigyázni az életre. Teljesíteni parancsait. Felmentek a Múzeum körüli antikvárium felletti padlásra, s onnan bátorították a Bródy Sándor utcát. A lány imponáló szerénységgel dolgozott. Feltétlenül partizánképzést kaphatott, mert stratégiai elgondolásai jók voltak. Széthúzatta a mezőnyt. Másnap a Semmelweis utcában harcoltak. Csütörtök hajnalban pedig a Napsugár áruházban. Hajnali 3-4 óra lehetett, amikor kigyulladt a Napsugár (gyújtóbomba), úgy tudtak megmenekülni, hogy két tűzoltóautó érkezett, s odaálltak a tömbök mellé.

Vicc: Az MSZMP-t is sajnálni kell, mert az is csak egy ember. – Miért jöttek be az oroszok? – Mert a magyarok beavatkoztak saját belügyeikbe. – Itt a kommunizmus, most már mindenkinek mindentől eleget van. – A tizedik aranyérem. Olyan messzire dobták a sárlót és a kalapácsot, hogy még most sem találták meg. A Pravda: új jelmondatok. Borban az igazság.

Orosz história: mesélik, Zuglóban beállított egy orosz katona az egyik lakásba. Kiderült, hogy magyar fiú, akit mint gyereket 1945-ben kivittek, s most felkereste szüleit. Kivetkőzött, s otthon maradt.

Trafik előtt is sor. Nincs Kossuth. Ajándékbolt előtt. Fél 3-kor rettenetes tömegek a Nagykörúton.

A buszok (7-esek) 8-10-esével közlekednek egymás nyomában. Fél 5 után alig jár valaki az utcán. Bátor-ság. Ide?

Sinkát láttam bent.

Óvatosság: Pap Lajos: most csak egyénileg gyűjtünk. Vigyázni kell. Gátlit kiengedték.

Népszabadság: Kádárék felhívása bányászokhoz. Gyülekezési tilalom.

Fél 8. Egy XIII. kerületi értelmiségi felhívása a bányászokhoz.

Ami, ülösztájk, 6000 munkás. Standard, Rácz Sándor, Csepelen 18 üzemet is megszálltak a rendőrök. Ha azt hiszik, hogy tetszés szerint letartóztatják vezéreinket, tévednek.

Naponta 7500 vagon szén kellene, tegnap 800, ma 1300. USA.

Menon holnap jön, 60–70 ezer magyar 6 hónapig Ausztriában marad.

130 000 magyar menekült.

Párizs, atlanti szövetség. Kétkapacitású fegyvereket ad át az USA.

Szemtanú okt. 25-ről: Országház, 500 halott, ugyanannyi sebesült hevert a földön. Szovjet tankok is tüzeltek. Minden kapu alatt volt fegyver, a honvédek hagyták a kapuk alatt. Egy másik: forradalmi rendőrség szervezése, az új névsor a kommunisták kezébe került. Pápán egy vonat, itt a bécsi vonat, a szerelvény szabad földre megy.

Sajtó: helyeslik az ENSZ-határozatot. Kolonializmus. Moszkva dilemmája, Moszkva maga javasolta

az agresszor meghatározását: ellenforradalom esetén nem avatkozhat be senki.

DECEMBER 15., SZOMBAT

Vicc: Egy kisgyerek óriási lekváros kenyérral áll a körút sarkán. Egy orosz katona nagy szemekkel figyeli a kenyeret. A fiú odaszól a mellette ácsorgó felnőtteknek: adja ezt a fél kenyeret oda neki, talán magától nem fél annyira. Jó idő, nyári meleg, cipő, 375. Két ing. Fészek. Henszlemann Magda. Fényi Bandi: Eszmélünk-e litografált folyóiratot mutatja. Megszereztem a Fehér-könyvet. Kádárrol mendemondák.

L.: bánya, Dorogon komoly a helyzet, itt még a felkelők az urai a helyzetnek. Apró felszóllalt Tatabányán: az ellenforradalmárokat ki kell ebrudálni Tatabányáról. Erre egy öreg bányász: Ha az én nagyapám, de még az úkapám is itt bányászta a szénét, innen el nem megyünk. Ha valaki elmegy innen, az Apró úr, stb. Helyzet ma: Egy mérnök szítja a vájárt. – Ne termeljen 3 csillénél többet. Erre ő: – De a nemjóját, én keresni akarok, elég volt a pénztelenségből.

Dorogon október 23-án kezdődött a hecc. Laci szerint általános a belépés az MSZMP-be.

Rádió: ózdi átcsoportosítás. 5000 munkást átadnak a bányáknak.

Komló: a bányák rendben tartása volt a feladat. Komló a régi termelés 30 százalékát adja. 117 vagon termelés. Gyerekkórház, 100 tonna, 100 mázsa, csak papírt kaptak, de nem szén.

FOLYTATJUK

Forradalom napról napra

DECEMBER 16., EZÜSTVASÁRNAP

Köd, az orrunkig se látni. A Népszabadság Németh Lászlóval cikkezik. Pistivel végig a körúton, játékboltok, Apponyi tér. Égnek a gyertyák a Bakáts téri síron. Már 7 óráig közlekedik a 7-es busz. Hír: K. megörlt, átalakítják a kormányt. Vicc: Kádár ül kinn a Ligetben. Egy cigány kérdi, hogy miért búsul? Három nehéz kérdést kapott az oroszoktól, amire ő nem bír felelni. Az első: Hol kezdődött a háború? „Túl az Óperencián.” A második: Hol fog végződni? „Volga mentén.” Boldog Kádár. – No, még a harmadikat talál el, hogy fogom én befejezni az életemet? „Magas jegenyefán.”

Szűcs Pista, suszter, 23 éves, lement kenyérért, s négy napra ott maradt a Kiliánban. Az EMKE s a szembeni köz közt egy palacsintasütőt húztak ki sötétben. Amikor a tankoszlop megérkezett, azt táncoltatták. Vagy 20 tank torpant meg erre. Tanakodtak, s járőrt küldtek ki. Erre a fiúk tüzet nyitottak, s akit elérhettek, bebiztosítottak. – A Lánchíd-alagút elé vizesüvegeket állítottak sorba. A tankisták megtorpantak, s tüzet nyitottak az üve-

gekre. A víz szétfolyt, de még egy óráig ott vesztegeltek, várták, hogy a benzingőz elpárologjon. – Iván J. szólt, akkor oldották meg a helyzetet, ha az ami kivonul Európából. B. Szabó István államminiszter megint ládát szegez nála. Ott volt utolsó nap a Parlamentben.

Angol, háromnegyed 6 óra, Kanada fogadta be a soproni főiskolát.

Szabad Európa: Statárium. Miskolcon kimondták az első halálos ítéletet.

Magyar, Pécs, aktív, Marosán, Tűzfészek a 11-es akna, Tatabánya, innen pattan szét a szikra. Pufajkások, a karhatalom mellett szerveződött rendfenntartó alakulat, nem szívesen látják a kezükben a fegyvert. Ha munkásörsg kell, kiállítjuk mi, bányászok. Választani szerettek volna.

Kis forgalom. Nincs ezüstvasárnapi hangulat, üres kirakatablakok ásítznak, karácsonyfáért hosszú sorok, 24 Ft egy méter. Mozi előtt rettenetes sorok. – Opera elmaradt.

Miskolc, majdnem kiverték az orosz csapatokat, sok orosz állt.

DECEMBER 17., HÉTFŐ

Köd, cipő, zöld hátizsák. Írószövetség. Vicc: MSZMP = Mily szemét, mily pimasz.

Nők tüntetésének az oka: Nagyot akartak, s Apró jött. – Mórckának az apja: – Látod, a barátaink szétlőtték a várost. – Hát ha az ellenségeink jöttek volna?! – Miért van sztrájk? – 12 év ki nem fizetett túlóráinak a lecsúsztatására. Lacieknál: Mi atyánk, Hruscsov, ki vagy a Kremlben, Átkoztassék meg a te neved, Miképpen Moszkvában, azonképpen Pesten. Ne vedd el a mi kenyerünket, de szabadítsd meg a mi foglyainkat, miképpen mi is elbocsátjuk a megszálló csapatokat. És ne vigy minket Szibériába, de szabadíts meg minket az oroszoktól, mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, de nem mindörökké. Ámen.

Kevesebb a tank. Ma elmentek a Szabadság híd budai hídfőjétől. Állítólag rövidesen kivonulnak. Engednek pártokat, paraszt- és egy polgári pártot. Közös lista. Engedtek 3 újságot, Máté: képes lap. Kérdés: mennek be az emberek a pártba? (Ez a napi kérdés.) Továbbá: mikor mennek ki az oroszok, kimennek-e?

Pesszimisták: nem mennek ki, dolgozni kell stb. Optimisták: két nap alatt kimennek, úgysem lehet konszolidálni. – Kimenjünk nyugatra? – Vélemény: a fiatalok menjenek, nehogy deportálják őket. Állítólag gyereklapot is engedélyeznek, elvileg. – Rettenetes bizonytalanság. Állítólag Tildy és Erdei, Kovács Béla koalíciós kormányt alakít. – Nehru-Eisenhower tárgyalás. – Infláció lesz.

Erzsébet körül 4/A. Ma húzták ki a romok alól az ágyút, mellyel a mieink lőtték a tankokat.

Angol: bányászok ultimátuma. Nem kezdenek tárgyalást Kádárral, mert az a szovjet csapatok itt tartását akarja. Kádár utódjával tárgyalnak egy bizonyos szinten való termelésről. Ha a szovjet csapatok elmennek, akkor 25 százalékos termelést valósítanak meg. Ha a letartóztatottakat szabadon engedik, újabb emelést helyeznek kilátásba. Ha Kádár visszautasítja az ultimátumot, akkor beszüntetik a termelést.

A Pravda: súlyos Magyarország gazdasági helyzete. Új szakasz: megszűnt a sztrájk. Most immel-ámmal folyik csak a munka.

Forradalom napról napra

DECEMBER 18., KEDD

Köd. Pistivel. Sorban a vetítőgépet. Írószövetségben. Veres Péter: Erdei Ferencet felkérték miniszterelnöknek, de nem vállalja. Holnap mondanak fel a lapkiadó munkatársainak, Csillag, Új Hang stb. munkatársainak. Zek: ma az elnökség ünnepelte, 50 éves, óriási, egy virágcsereppel ült az étkezőben. Kisdobosról: János Vitéz néven akarja újraindítani. – Linkával beszélgettem. – Örvös Lali: az oroszok tárgyalást folytatnak pártvezérekkel a kibontakozásról. Vicc: Női ruhában jár az utcán Kohn. – Megbolondult? – kérdezi a szomszédja. – Á, dehogy. Inkább b. meg az oroszok, mint hogy deportáljanak. – Elcserelném földszinten fekvő I. emeleti lakásomat. – Ha jól szeretné tölteni szabadságát, utazzon Budapest vérfürdővárosba, s vegyen részt ingyenes társasutazásainkon a Szovjetunióba.

Ignác Rózsa: A pp. memorandumot adott át az orosz parancsnoknak. Nem semleges egyelőre, nem mondja fel a Varsói Szerződést. Paraszt-szövetség s egy polgári párt. Veres Péterrel. – Püskiről. Kiadóról. Illyés Gyula: felajánlotta Illés Béla, hogy rejtegeti, ha kívánja. Nem fogadta el. – Illés Béla Stillel kiküldött egy nyilatkozatot, ez megjelent a Libr. Fr.-ban, azóta a disszidens francia írók visszatértek a pártba. Tamási Lajos: – Azt kérdeztem az ügyvéstől: – A versem miatt van, ugye? – Nem, kérem. – Hát akkor? – Plakát miatt. Elmehet...

Mondák könyve sem jelenik meg karácsonyra. Pár ívét mellvédnek használták, s így ezt újra kell nyomni. – Szirmai szerint kijött az a rendelet, mely szerint csak 1 kategória van.

DECEMBER 19., SZERDA

Felmondott a lapkiadó az Irodalmi Újság, Csillag stb. szerkesztőinek. Aczél Tamás a rádióban, Enczi is. Egyhangú napok, eseménytelenség. Hír: a Standardban nem dolgoznak.

DECEMBER 20., CSÜTÖRTÖK

Ablakot hazavisszük. Mackónál a könyvért. Lukácsy: Vicc: MSZMP alapszabályának módosítása. Az, aki egy tagot hoz, hat hónap múlva kiléphet, aki kettőt, be sem kell lépnie, aki hármat, igazolást kap arról, hogy nem volt tagja az MDP-nek. Az írószövetség: tiltakozik a felmondás ellen.

DECEMBER 21., PÉNTEK

Csarnokban, kacsa, csirke. Ifjúságinál, Elek, Vázsonyi, Mondák folytatásáról, Fazekas a helyemre ült mint lektor 1900 forintos fizetéssel. Írószövetség, Lakatos. A Népakarat szerk. eljuttatta a szövetség tiltakozását. Kádárék tudtak a felmondásról. Majd januárban, ha indulnak a lapok, jelentkezhetnek az írók Fazekasnál.

DECEMBER 22., SZOMBAT

Vonatért, szesztilalom feloldása. Délben Lukácsyknál Fazekas Annáról, Berda József iszik, címet ad, Nagy Laci Juhász Feriről, anyját a falujában listára tették. Ifjúságinál, elhoztam 5 Mondakat.

DECEMBER 23., VASÁRNAP

Hó, hó. Játékküzetben, váltók, sín, távirat haza Ákosnak. Földalattin szövetségbe. Farkas néninél. – Vicc. Gyors átmenet a szocializmusból a kapitalizmusba. Második hónapja. Gyászszalaggal az emberek.

DECEMBER 24., HÉTFŐ – KARÁCSONY

DECEMBER 27., CSÜTÖRTÖK

Bepakolták az urániumbánya gépeit. Vállalat, Zöldiek, Kemény Mártával vita. Kéthly levele. Pravda-cikk: csapatkivonásról.

DECEMBER 28., PÉNTEK

Írószövetségi taggyűlés, Marjai, Lükő.

DECEMBER 29., SZOMBAT

Eisenhower megunta, és ENSZ-csapatokat küld az országba. Hideg, tartós hó. Persze félreértés: Eisenhower: Nem szükséges ENSZ-megfigyelőket küldeni, mert nyilvánvaló az agresszió ténye. A pápaiak élelmet hoztak a szövetségbe. Vicc. Mit deportálunk Amiba? Acélt. – Vita a németkérdésről Pákolitzcal. – Nusi a MOM-ról. Az orosz parancsnok: ellenőriz minden reggel a létszámot, s hoz vagy 50 Pravdát. Most már minden rendben van, csak még Pravda-negyedórát kell tartani. – A disszidálásról.

DECEMBER 30., VASÁRNAP

Hó és halál. A varjak bejöttek a határból. A verebek az erkélyen. Antikváriumban. Guszti, vitat-

kozó hadsereg. Üzemekben: 1. pont: pártszervezés, 2. Elbocsátások.

DECEMBER 31., HÉTFŐ

Röpcédula, mécs. Rossz műsor. Éjféltor mécses az ablakba.

JANUÁR 2., SZERDA

Elbocsátás, 12-es a körúton. Párizsi megnyitása. Kínai kép. Az Ifjúságiban közgyűlés. Otthon. Este autós ember.

JANUÁR 3., CSÜTÖRTÖK

Napsütéses, havas táj.

JANUÁR 4., PÉNTEK

Autóklub. Pintér, könyvkiadás, Püski, Hortobágy tart. jegyz. Kovács jó fiú lett.

JANUÁR 5., SZOMBAT

Faragóval, Az Én Újságomra kértek engedélyt.

Délelőtt Jack London: Ádám előtt, B. Szabó István és Józsi, az orosz leningrádi diákok: röpcédula, Mi történt Magyarországon? Felhívás. – Brigádok, melyek Magyarországra mennének. Kizárás. Tiltakozás azok ellen a tanárok ellen, akik a kizárást végrehajtották. – B. Szabó: tárgyalni fognak még e hónapban. Koalíció. A szoc. dem. nélkül a kisgazda nem indul. Parasztpárttal egyesülnek. – Veres Péter s Erdei F. bűneiről.

Megindult a Magyar Ifjúság. Kormóssal, Gerellyel, nem engedik a lapot. Fészek.

JANUÁR 6., VASÁRNAP

Nyilatkozat. Borostyánban olvassuk, egy bányság, aki Komlón dolgozik. Menjen, maradjon? Gyerekeknél dolgozat. 4-re itthon. Érelődik a külföldi út.

JANUÁR 7., HÉTFŐ

Találkozás Kornellal. Gyerekek iskolába mennek. Pistieknél 1, Marikáéknál 2 gyerek jelentkezett oroszra. 20 német, 6 angol, 8 francia. Pistiek német. Medgyesi-plakett. Elterjedt: 15 000-et elbocsát. Csepel: sztrájk. Szekeres Ilona: belépés az MSZMP-be (volt MDP-t behívtak). Bizakodik. Ebéd írószövetségben. Sándor Andrist láttam.

Ebéd írószöv. Dallos Sándor disszidálásról. Gyűjtenek az íróknak. Letört. Hajnal bizakodó. Szörnyű a hangulat az elbocsátások miatt. Nincs már sorállás a Corvin előtt. Du. mozi. A Bethlen téren három asszony. Talán sztrájk volt hétfőn az elbocsátások miatt Csepelen.

Vonatrazziák a disszidálások miatt. Prostirazzia. Bekerítés politikája. Elővették a Hazafias Népfrentot = öreg gebe.

JANUÁR 8., KEDD

Ifjúságiban; Vázsonyi bízik, hogy a kormány az irodalmat engedi. Mindenki írhat semmitmondó témáról. Du. Andrassy cukrászda. Este rádió: ENSZ holnap tárgyalja az új ami javaslatot: Adatgyűjtés a menekültektől.

Strasbourgban megalakult a magyar forradalmi bizottság. Kéthly Anna az elnök. Király Béla. – Beszéltem Pintérről, Szabó Ferivel. Csütörtökön újra tárgyalunk.

JANUÁR 9., SZERDA

Hír: Csepelen 3000 főnyi gyűlésező tömeg. Ki vállal funkciót? – Senki se tartotta fel a kezét. – Ki lép be? Kb. 30-an. Gogolek. Írószövetség. Lakatos: holnap tárgyalja az elnökség a lapok ügyét. Örkeny: reménytelen ügy. Murányi: A Botond csak tavaszra készül el. Napsugár áruházban fekete cipő 475. Ugyanaz a Váci utcában a kirakatban 800. Király B. beszélt az angol rádióban. Angol r.: Csepel: munkástanács lemondott s talán másutt is. Tiltakozás a kormánynyilatkozat ellen. Eddig: tavaszra (márc.) rendeződnek a dolgok? Most: egy fél év!!

JANUÁR 10., CSÜTÖRTÖK

10-ig itthon. Borbélynál a körúton. 11 órakor Pintér. Büfében. Elfogadták a Hortobágyot. Jékely, Győri Dodó, verskötet, kiadási gondok. Írószöv. Lázár Pista, Patak, Egyesült Izzóban. – Vihar: Felkelés január 25-re. Edit (Magvető): fegyverrel voltak az írószövetség előtt. Galilei, Radó Pista: no ugye megmondtam? Este 7-kor bezárva az Apostolok. Hír: Csepelt katonaság vette körül. Este: nem lesz elbocsátás Csepelen. Este: 10 órakor, Csepelen csak izgága elemek szervezték a munkástanácsok lemondását.

VEGE